

KASVATUS

EESTI ÕPETAJATE LIIDU

KASVATUSTEADUSLIK

AJAKIRI

H. JÜRGENSON. Rahutu laps // F. VILJARI. Klassi-
juhataja-tunnid // K. MIHKLA. Kirjanduse käsitus
progümnaasiumis ja reaalkoolis // H. KÕIVA. Kooli-
aedade rakendamisest õppetöös // E. BAKIS.
Nägemisteravusest ja standardõpikuist (joonistega)
// KOOLIUUENDUSNURK — R. TABA. Noodi-
õpetuse töökava 3-õppeaastal (järg) // KIRJANDUSE
ARVUSTUSI JA ÜLEVAATEID — E. Hansen.
„Sinise tähe“ matkalood. P. AMBUR // VÄLIS-
MAILT — J. REINET. Muljeid Soome-reisilt
(piltidega) // KROONIKA.

Möödapääsmatult vajalikud
igas majapidamises on:

Lodix

kingakreem

Sidol

metalli- ja aknapuhastaja

Sigella

poonimisvaha

Sirax

küürimispulber

N i p a

kärbsepüüdjad

A/S. SIDOL COMPANY, TALLINN

Üldtuntud

*vabrik soovitab kitsasfilmide
demonstreerimiseks 1937. a. Pa-
riisi maailmanäitusel „Grand
Prix“ auhinnaiga kroonitud*

Movector

Super 16

ja ülesvõtete teostamiseks

Movex 30

*Nende aparatuuride jaoks on võimalik kasutamiseks anda „Agfa“ filmide
arhiiv, samuti Saksa õppefilme. Olgu tähendatud, et kitsasfilmid
ei ole tulekardetavad.*

Esiindus Eestis:

Agentuur „Estanil“ Kursell & Raudsep

Tallinn, Vana Posti tän. 6

KASVATUS

Eesti Õpetajate Liidu kasvatusteaduslik ajakiri

Nr. 5

Mai 1938

20. aastakäik

H. JÜRGENSON

Rahutu laps

Kui heita pilku kooliellu, siis näeme tihtigi, et mõni laps on rahutu, taltsutamatu, sõnakuulmatu või despoot. Seda seletame siis sellega, et laps ei suuda valitseda oma instinktide või kihude üle. Ka täisealiste hulgas näeme rohkesti „kihuinimesi“ või instinktide inimesi, kes samuti on rahutud, taltsutamatud, kirglikud jne. Neid võime nimetada ka moraalselt mitteterveteks (*moral insanity*) isikuteks.

Inimese väljakujunemist vaimselt ja moraalselt terveks inimeseks tuleb pidada sõltuvaks esirinnas kahest momendist: 1) tema pärilikkusest ning 2) saadud kasvatusest. Sii lisanduvad veel mõned teised tegurid, nagu haridus, konstellatsioon (mitmes laps perekonnas?), head sanitaarsed ja majanduslikud tingimused.

Psühhiaatrid teavad kinnitada, et 10% kogu inimkonnast vähemalt üks kord elus neid külastavad, et rohkesti närvilisi inimesi maailmas ümber uitab ja et võrdlemisi vähe inimesi võib pidada moraalselt ning vaimselt täiesti küpseks. Tavaliselt leiduvat maailmas ikka „rudimentidega“ inimesi, „suur lapsi“, kes reageerivad eluliste nähetele mitte mõistusega, vaid esirinnas instinktidega, kihudega, kirgedega või tujukestega, refleksitaoliselt, motoorselt, oma ihade ning himude järgi, milliste tegude üle hiljem sageli nutetakse, kahetsetakse jne. Täisealisele ja küpsele ei tohiks seda andestada, teisiti aga tuleb suhtuda lapse vastu koolis: laps pole ju täisealine ei kehaliselt ega vaimselt, — tema moraalne areng on ju veel poolel teel... Ürgkihude hulka, mis peituvad igas inimeses, kuuluvad esirinnas vitaalsed kihud: 1) elu alalhoidmise kihk ja 2) soo edasiandmise kihk või instinkt (omab tähtsuse noorele eriti puberteediajast arvates). Peale nende tunneme eneses veel teisi instinkte ning tahtmisi ja need oleksid: 1) tahtmine end ühiskonnaliikmena tunda, seltskonnaga aklimatiseeruda ning

2) rõõmu tunda mõtlemisvõimest, vaimsest tööst oma ette, rahuldust leida teaduslikust tööst. Primitiivnimeste ja laste juures osutub viimane ainult „uudishimuks“. Rahulikuks ja tasa-kaalukaks inimeseks peetakse üksi säärast isikut, kelle kihud ei saa mässata. Väliskäitumist kujundavad meie miimika, vaade, liigutused, hoiak, sisemist — meie elamuste sügavus, meie hili-semad harjumused, püsivus, esteetiline ja eetiline mina.

Lapse areng algab ema ihus. Juba sellal rikuvad lapse kujunemist tülid perekonnaelus. Etteheited, vastastikuse usalduse puudumine, löömised võivad hirmutada mitte üksinda ema, vaid ka ta ihus arenevat last. Sündimine ise saab lapsele peale selle niikuinii veel lisatraumaks (S. Freud), põrutuseks.

Juba väikelastel võib märgata rida kardetavaid sundimpulsse, sundnähteid, mis näitavad, et laps ei suuda oma ümbrusega kohaneda, teda ümbritsevaid inimesi ning teisi lapsi mõista: näeme siin sundnaeratamisi, sundpoose, žeste jne.

Kui lapse vitaalseid kihusid tugevasti maha surutakse, last pekstakse ja kui ta vanemad on peale selle „kihuinimesed“, siis võib laps muutuda tuimaks, ning sundimpulsid muutuvad veel kardetavamateks sundmõteteks, *idées fixes*-ideks. Laps muutub egotsentriliseks, ta peidab end nagu tigu oma karpi (nartsism — armub iseenesesse), kuna ümbrust ta „unustab“ võtta reaalsena, pidades seda ettekujutusena: elu tundub talle raskena. Selline laps kihkub harva, teda nimetatakse koolis sageli ka „heaks lapses“, ometigi kannab ta eneses rohkesti rahutust ja torme, mis maha surutud.

Lapse areng võib teiselt poolt ka sootuks vastupidises suunas areneda, kui temale „rohkem antakse, kui ta seda vajab“, see helitamine võib kesta ja end tunda anda tema juures kogu eluaeg: lapsest saab inimene, kes on ühiskonnale samuti mittesobiv, nagu „hea laps“.

Kui sama laps osutub veel perekonnas üksikuks, siis näeb ta oma emas sellist objekti, kes täidab kõik tema soovid ja käsud otsekohe. Et hoida oma ema enda käsutuses, seks tarvitab ta rida relvi, mis tabavad ema tundeid: ta kisendab täiesti põhjendamatult, loobub põhjuseeta söögist, reageerib kõhulahtisusega, teeskleb sageli ka rasket haiget (kõrisõlmekramp jne.).

Kui laps areneb steenilise konstitutsiooni suunas, siis saab tast hiljem türann, kui ta areneb asteenilises sihis, siis fabuleerija ning

kergats või jõuetu hüpohondrik, kes kõige tähtsamaks peab isennast. Neid inimesi tuntakse kui eluaegseid asotsiaalseid tüüpe, neid parandada on raske nii lapseas kui ka hilisemates aastates.

Kui vaadelda veel teisi lapsi (eriti kooliealisi), siis näeme veelgi rea teisi „rudimendiga“ tüüpe, kes „tahavad“ olla eluvõõrad: üks hoiab näppu suus, teine närib küüsi jne. Kuid koolis võivad olla ka sellised rahutud lapsed, kelle isiksus on lõhestumas, kus väljendamistahte ning mõttekäigu vahel on vähe sidet, neid lapsi tuleb nimetada närvihaigeteks lasteks. Teravamalt tuleb see esile puberteediajas ja hiljemini. Sel korral on rahutuse põhjuseks närvlikkus kui säärane, — laps omab kalduvust, predispositsiooni närvihaigusele. Niisugune laps osutub koolis ulakaks, temas ilmnevad sageli nn. skisofreensed nähted, reaktsioonid, sümptoomid. Viibib laps veel puberteediaastates, siis võib neid murdeaastaid pidada selleks „maaaluseks allikaks, mis sageli toidab fantaasiahullust“ (W. Strohmayer).

Raske on tõmmata piiri selle vahel, kus lõpeb rahutu, taltsutamatu lapse juures tervis ja kus algab haigus, veel veidram oleks E. Bleuler'i järgi soov demarkatsiooni joont märkida „terve rumaluse“ ning „haiglase nõdrameelsuse“ vahel. Allpool peame ainult sellist last rahutuks-närviliseks, kel ta isiksuses, tegutsemises ning väljendamises suuremad häired ilmsiks tulevad.

Närviliselt-rahutul lapsel näeme samuti kui kasvatuses rikutud lapsel sundimpulsse (sundnaeratusi, grimasse ning maneere, poseerimist), kuid siin ilmneb suur hüppelisus. (Veith'i haigus laste internaatides) või ta tegutsemise ning väljendamistahte vahel pole mingit sidet (vaimuhaige laps). Edasi võib närviliselt-rahututel lastel tähele panna ka teisi liigutusi, millistel nende sisu seisukohalt ei ole mingit mõtet (parakinesis). Ka näeme neil lastel õige sageli monotoonsust nende tegutsemises, kuna mõttekäigus, samuti ka liikumistes avaldub stereotüüpsus. Mõnedel lastel näeme nürisust näos ning kivistunud ilmet (stupor), mis võib kanduda ka teistele keha lihastele. Mõned näitavad oma rahutust-närvilikkust sellega, et hakkavad äkki vaikima („ennast surnuks lööma“), nad ei räägi ühtki sõna (mutism) pikema aja vältel või taas „leiutavad uue poosi“, seadides end nn. halvatud seisundisse, katatoonilisse poosi. Kõiges selles tuleb näha lapse „maa-alust“, bioloogilist reageerimisvõtet, mida nimetatakse negativismiks.

Negativismi puhul näeme ka, et närviliselt-rahutu laps võib mõnikord mõttetu sõnu kangekaelselt korrata, — selliseid nähte näeme peamiselt juba närvihaigetel lastel. Kuid teised lapsed reageerivad sootuks teisiti; nad kordavad neile esitatud küsimust, neile näidatud liigutusi, nad „ahvivad“ järele. Grimasse, poose, järeleahvimisi jne. harrastatakse ka rohkesti meie koolides, kus halvasti kasvatatud lapsi on teatav protsent. Selliseid lapsi ei tohi aga süüdistada, sest nende pooserimisindu ja negativismi tuleb tavaliselt seletada halva koduse kasvatusega (vanemad on „kihuinimesed“).

Ka rea ajuvigastuste puhul (ajukoore epideemiline põletik) näeme kihude elus samuti suuri muutusi, mis võivad erineda nii laste kui täisealiste juures. Lastel näeme sel korral vägivallategusid, suurenenud vitaalseid (genitaal)kihke; täisealistel seevastu spontaanse tegutsemise väljalangemist ja tahtevasustumist, kuna otsaesise ajuvigastust saadab täieline tahtejõuetus (abulia). Abulia korral saab inimene juhitud madalatest pidurdamata kihudest, ta talitab taktita, vitaalsed kihud tungivad esikohale.

Ajuvigastuste tõttu muutub laps kui ka täisealine rohkem vaimu- kui närvihaigeks: see avaldub mitte üksi negativismis, „poosis“, vaid ka sügavamalt, kuna kõike võetakse elamusena (J. Lange jt.).

Tekib küsimus: mis on kihudes kõige iseloomustavamaks momendiks? Selleks tuleb pidada esirinnas motoorsust, motiliteedi tarvet, liikumistungi.

Mõnede refleksi, näiteks haigutamise, silmadepilgutamise, imemisrefleksi, neelamis-, köhimis- jne. refleksi puhul ei saa tihti arugi, kas nende ilmumist tuleb seletada kihumehhanismiga, instinktiivse avaldusena (inimene näeb teist haigutamas, hakkab ka ise haigutama, — „haigutamine hakkab külge“) või nad kuuluvad lihtsete refleksi hulka. Praktiliselt tuleb neid nähte nii seletada, et kord nad võivad omada rohkem kihulist, instinktiivset koloorti, kord rohkem reflektorset laadi, — sõnaga piirjoone tõmbamine kihude ja refleksi vahel ei osutu mitte alati kergeks.

Mõned lihtrefleksid, näiteks kõhutühjendamisrefleks, muutuvad hiljem juba kihuliseks, instinktiivseteks ning saavad viimaks tahtelise „pealeehituse“, teised võivad kaotada täiesti reflektiivse iseloomu (näit. imemine), kuna mõned kihulised nähted, kuhu

kuulub näiteks silmapilgutamine jne., muutuvad hiljem puhtrefleksideks (Pavlov, Bechterev jne.).

Koolielus tuleks hoolitseda selle eest, et vähemalt ei ärritataks asjata lapse vitaalseid kihusid. Seks tuleks koolides hoolitseda, et lapsed näiteks vahetundidel ka sooja sööki saaksid. Kuid last võib ka rahutuks teha kõrgel koolipingil istumine, kus tal jalad ei ulatu põrandale ja kui pingil pole seljatuge. Üks laps sai karistada selle eest, et ta koolis oli rahutu ja tähelepanematu. Oma vanemate etteheitele vastas ta järgmiselt: „Mu jalad ripuvad kõrgel koolipingil istudes alati õhus. See väsitab mind ning kauaaegse istumise järele hakkab mul selg valutama. Siis ei saa mina enam midagi tähele panna, Pikkamööda muutub mu pea tühjaks. Siis võib õpetaja mis tahes öelda, see minusse ei puutu. Mulle on üks-puha, kas ma siis valetan või mitte, kuigi ma tean, et valetada ei tohi.“ (W. Strohmayer).

Selliste väsimuste eest, mis last koolis rahutuks ning sõnakuulmatuks teevad, tuleks last kaitsta. Karistamisega, noomimisega jne. ei saa siin aidata.

Üldiselt tuleb katsuda kõigepealt selgitada lapse rahutuse ja taltsutamatus põhjusi ning ainult siis valida vahendeid lapse rahutuse parandamiseks.

Instinktide pidurdamine peab toimuma „tsentrist perifeeriasse“, lapse tahtest saadetuna. Last peab veendumusele viima, et ta oma pahesid ise tunneb. See ei osutu mitte kergeks. Kuna teadlikkus loob intellektuaalse ning alateadlikkus emotsionaalse, tundeinimese ning viimane seisab lähemal kihuelule, siis võib edu saavutada ainult tunnetega, südamlikkusega, mitte aga külmade manitsuste ja karistamisega.

(Vrd. ka: M. Borg. Raskesti koheldavad lapsed, „Kasvatus“ nr. 2 — 1937).

F. VILJARI

Klassijuhataja-tunnid

Sissejuhatus.

Järgnevas kirjutuses olen püüdnud tegelikust koolitööst lähedes võimalikult elulähedaselt käsitleda kasvatuslikke küsimusi, mille teemad on antud algkooli õppekavades klassijuhataja-tunni sisustamiseks.

Kogu kirjutuses esitatud mõtted ei ole säärasel kujul toodud õpilasile pakkumiseks, vaid õpetajaile tunni ettevalmistamiseks ja juhiseks tunni sisustamisel.

Aine on jagatud kogu algkooli ulatuses kolme kontsentrini, nii et järgmine süvendab ja täiendab eelmist.

Esimese osa käsitlemise lähtekohaks on lapse kodune elu, kodus ja mängumurul nähtu, kuuldu, seal kogutud muljed ja harjumused, millele toetudes klassijuhataja nüüd hakkab kujundama klassiühiskonnas elu ja tegevust. Kirjutuses esile toodud heakord, puhtusepidamine, kaunis käitumine, ettevaatus jne. on tarvis õpilastele tegelikult kätte näidata ja harjutada. Näiteid leidub ka koolilugemikes ja noorsoo-ajakirjades ning kehakasvatuse käsiraamatus.

Teine osa nõuab õpilasilt uusi harjumusi ja iseloomu arendamist, et õpilane sobiks hästi kooliühiskonda, püsivalt õpiks ja oskaks kasutada suvevaheaega. Tunni käsitus oleks siingi peamiselt õppejutu näol, kasutades näiteid kohalikust elust, koolilugemikust ja noorsookirjandusest.

Kolmandas osas, 5. ja 6. klassis, tuleks eelmise kordamise ja süvendamise järele lähemalt tutvuda õppimise eeldustega, suhtumisega ligimesse ja käitumisega seltskonnas. Selle osa käsitusel oleks vahest kõige kindlam toetuda väärikaile eeskujudele kirjandusest ja otse elust, tutvustades õpilasi oma rahva paremate poegade ja teiste rahvaste suurmeeste elulugude ja saavutustega.

Julgen soovitada siin üht lihtset õppeviisi: õpetaja teatab klassile järgmise nädala tunniteema ja määrab kaks õpilast refererijaiks, kes õpetajalt saadud juhataste järgi kumbki lühikese referaadi koostab, millega algaks järgmine tund. Teisedki õpilased on kogunud ainet ja võivad tunnil teadlikult kaasa töötada. Tunni lõpul teeb õpetaja keskustelust ülevaatliku kokkuvõtte.

I

1. ja 2. õppeaasta.

1. Uustulnukate julgustamine ja juhtimine kooliühiskonda.

Kui uue kooliaasta alguses uustulnukate nimestik on jõudnud klassijuhataja kätte, siis oleks vahest tema esimeseks sammuks uute õpilaste kodude külastamine, et kuulata kõigepealt ema seletusi ja soove ning sobitada hea julgustav tutvus oma „uue sõbraga“. Osutub ju klassijuhataja esimesest koolipäevast peale uustulnukale ema asemikuks koolis.

Esimesel koolipäeval on soovitatav, et uustulnuka ema, isa, vanem õde või vend lapsega kooli kaasa tuleks. On lapse ilmumine klassijuhataja juures märgitud, siis võivad lapsed klassis üksteisega tutvuda ja sõbralikult oma „suursündmusest“ vestelda, kuni kõik on kogunenud.

Linna-algkoolides, kus õppetöö kõigis klassides samal päeval algab, peetakse töö alguses aktus, millest ka lastevanemail on soovitatav võtta osa. Aktusel oleks koolijuhataja selgitava kõne järele kohane kanda ette mõni väikestele hästi arusaadav koorilauluke, ilulugemine ja hästi jutustatud looke koolielust, mis kõik aitaks peletada uustulnukate koduigatsust ja kooli kodusemaks muuta.

Samuti on esimesest päevast peale tarvis korraldada mõni kerge huvitav ühismäng kooliõuel, mis lapsi üksteisele lähendaks.

Järgmistel päevadel tutvustatakse uustulnukaile kooliruumi ja siin on hea, kui vanemad õpilased saavad klassijuhatajale abiks olla, eriti suuremais koolides, kus väikestel ei ole kerge koduneda.

Järk-järgult töö juurde üle minnes tuleb ikka silmas pidada, et kodu ei kütkestaks liialt lapse meeli, vaid et kool pakuks huve, mis lapsi paeluksid, et kool, klassijuhataja ja kaasõpilased suudaksid asendada kodu ja perekonda.

Linna-algkoolides on tarvis selgitada uustulnukaile liiklemisohte ja lapsi vanemate õpilaste seltsis koju saata. Maal aga hoiatatakse kurjade koerte ja vihaste kariloomade eest, suuremaid õpilasi neile seltsiks saates.

2. Kooli elu ja kord.

Tutvumist koolikorruga algame koolimaja ukse juurest. Et lapsed harjuksid jalgu puhastama, teeme nendega selliseid harjutusi. Laseme neil korduvalt ükshaaval väljast, tuppä tulles enesest mööda minna ja jalgu puhastada.

Riidehoiuruumis on varnad nummerdatud. Iga õpilane peab oma varna teadma. Harjutame uustulnukaid asetama oma üli-riideid, kalosse ja mütsi õigele kohale.

Kooliruumidega tutvumisel harjutame uustulnukaid trepist üles ja alla käima. Trepil tunglemise, jooksmise ja käsipuudel liuglemise eest hoiatame varakult, et kukkumisi ja suuremaid õnnetusi ei juhtuks.

Tuletame meelde, et seintele kirjutamine, uste ja esemete kratsimine ning nende määrimine kogu kooliruumides ei ole lubatud.

a) puhtus klassis ja selle eest hoolitsemine.

Iga õpilast tuleb harjutada puhtust pidama klassis. Algul hoiatame klassiseinte määrimise, klassitahvli, pinkide löikumise, murdmise ja kriimustamise eest. Tindi ja joonistamisvärvidega tuleb harjutada ettevaatlikult käituma. Klassitahvel hoitagu alati puhas ja teistelt esemeilt ja õppetarbeilt pühitagu tolm. Iga õpilane on vastutav oma pingi, sahtli ja selle aluse põranda puhtuse eest. Midagi ei poetata põrandale, vaid prügikübed ja paberi- raasukesed, kui neid tekib, viiakse kohe prügikorvi.

Üldse valvavad klassis puhtuse järele korrapidajad õpilased, kelle hooleks on ka klassi tuulutamine.

b) kuidas hoian puhtad oma näo, pea, käed, riided.

Siin on vajalik algul lastele meele tuletada seda, kuidas loomad ja linnud: kiisu, kutsu, tibu, piilu, tuvike, pääsuke ja teised puhtust peavad ja oma välimuse korras hoiavad.

Enne kui lastelt hakkame nõudma näo, pea, kaela, kõrvade ja käte puhtust, toome klassi pesukausi veega, seebi ja käterätiku ja õpetame lapsi korralikult pesema nägu kaela, kõrvu, käsi ja kammima juukseid.

Samuti näitame korralikku riiete harjamist ja saabaste puhastamist. Küünte lõikamist, kurguloputamist ja hammaste puhastamist õpetame tegelikult järgmisel tunnil.

Tegelikude puhtuse näitetundide järele tuleb hakata õpilastelt puhtust nõudma, et näidatu saaks igale õpilasele harjumuseks.

Meil ei ole, kahjuks, veel kõigis kodudes korralik igahommikune pesemine lastel harjumuseks saanud, sellepärast peab kool puhtuses nõudlik olema.

Pikemaid juukseid kandvail õpilasil tikub sinna tekkima söödikuid, mida ei tohi ka lasta silmist.

Ka pesu ja jalgade puhtust tuleb vahel kontrollida. Käte puhutusele panna eriti rõhku.

d) kuidas hoian korras oma koolitarbed.

Raamatute, vihkude, kirjutus-joonistusabinõude korras- ja alleshoid nõuab lapselt meelespidamist ning harjumust korras ja puhtuses.

Klassijuhataja hool sel alal on mitmekesine. Kõigepealt on ostetud raamatuisse tarvis kirjutada omaniku nimi, paber ümber panna ja meele tuletada puhtuse hoidmist raamatuis.

Vihkudele samuti paber ümber panna, nimi kirjutada ja hoia- tada, et õpilane vihku ei määriks, murraks ega keriks.

Kirjutus-joonistustarvetele on oma toos, kus nad koos hoi- takse.

Kogu koolitarvete pakkimist kohvrikesse ehk ranitsasse tuleb algul tegelikult näidata. Kodus palugu lapsed ema, vanemat õde- venda koolitarvete pakkimisel esialgul abiks, kuni harjuvad ise seda korralikult tegema.

Et muist õppetarbeid koju ei ununeks, vaadaku kodused tunni- kavast järele, mis õpilasel tarvis kaasa võtta, sest algul ei oska väikesed veel lugeda tunnikava.

3. Kuidas olen vanemate, õpetajate ja kaasõpilaste vastu.

Olen kodus oma vanematele alati sõnakuulelik laps. Aitan oma jõudu mööda toas ja köögis. Mul on ka omad mänguasjad ja loomad ning linnud, kelle eest hoolitsen.

Kooliteele asudes võtan kõik vajaliku kaasa; lahkumise eel ütlen kodustele „head päeva“ ehk „head aega“. Kooli jõudes ter- vitan hommikul kaasõpilasi ja vastujuhtuvat õpetajat. Õpetajaga kõneldes seisan rahulikult püsti, käed vabalt kõrval ja hääldan sõnad selgesti.

Tütarlapsed teevad niksu ja poisid jalgu kokku lüües kum- marduse, kui vastama tulevad või kohale lubatakse.

Vajalikku palutakse ja kui midagi vastu võetakse, siis tänatakse.

Koolist lahkumisel soovitakse „head tervist“, „head aega“, „head päeva“.

Õpilane on alati abivalmis ja sõbralik seltsiline kaasõpilastele.

a) tervitamine.

Tervis on kallim vara, mida tuleb hoida ja teistelegi soovida. Sellepärast ongi kõigil rahvastel kombeks saanud kohtumisel teineteist tervitada ja lahkumisel head tervist soovida.

Et lastele saaks viisakas tervitamine harjumuseks, tuleb koolis seda järjekindlalt harjutada.

Näitame kauni tervitamise viisi õpilastele ette ja laseme neid siis järjest tulla vastu ja tervitada. Samuti lahkudes „head tervist“ ütelda. Tüdrukud teevad niksu, poisid — kummarduse jalgu kokku lüües. Tänaval tervitamiseks harjutame poisse ka mütsi tõstma. Ühel ajal sellega võib ka harjutada klassis õpilastele püstitõusmist ja ukstel õpetaja möödalaskmist.

Linna tänavail tervitatakse ainult tuttavaid, maanteel, trepil, koridoris ja ukstel iga vastutulijat. Laps tervitab täisealist esimesena.

b) tänamine.

Heategu ja tänulikkus käigu käsikäes. Kingitakse meile midagi, antakse mõnd asja või aidatakse meid kuidagi, siis on meie kohus selle eest tänada.

Iga annetaja ja aitaja soov on, et tema heategu rõõmustaks vastuvõtjat, sellepärast avaldab ka saaja oma headmeelt tänamisega. Kauneim tänu on tasumine heateoga.

Jällegi võib tänamist tegelikult klassis harjutada, et viisakas tänamine sõnades ja liigutustes õpilasele kätte harjuks.

Hea on kui ka õpetaja mõnd õppevahendit õpilaselt vastu võttes või mõne hoolikuse ja tähelepaneku puhul ütleb lastele tänu. See soojendab vahekorda ja süvendab tänulikkust.

d) palumine.

Õpilane kõneleb vabalt ja selgesti. Algab õpetajaga kõnelemist sõnadega „palun“, „lubage“, „kas ma tohiksin“. Kui ta mõnd küsimust ei kuulnud, siis ütleb „vabandage, ma ei kuulnud“. Lühihüüded „mis“, „ah“, „kuulge“ ei ole sündsad.

Õpilastele selgitame, et viisakas esinemine ja suhtumine teistesse teeb seltskondliku läbikäimise meeldivamaks, sellepärast harjutame enesele kauneid kombeid koolis, et oskaksime laidematult käituda.

Jällegi on tarvis näidata õpilastele ja tegelikult harjutada, millal ja kuidas tuleb paluda õpetajat, vanemaid, kaasõpilasi ja teisi täisealisi.

Hommikuti, lõunalauas ja õhtul voodi heites palutakse ka Taevasa, kes meile elu on andnud, meid ülalpeab ja hoiab meie ihu ja hinge.

e) aitamine.

Aitama isa ja ema õpivad lapsed kodus, jõukohaselt neile abiks olles koduste talituste ja kergemate tööde juures.

Samuti tuleb ka koolis õpilastel oma klassi korrashoiu ja puhtuse säilitamise juures õpetajat kõigiti aidata ja oma klassi kaunistamise eest hoolitseda.

Korrapidajad-õpilased klassis toovad tarvilised õppevahendid tunni jaoks klassi, pühivad tolmu esemeilt, hoiavad puhtad riuli, kapi, klassi tahvli ja õpetajalaua. Valvavad põranda puhtuse järele. Tuulutavad tunnivaheajal klassi jne.

Andekamad õpilased aitavad järele nõrgemaid kaasõpilasi lugemises, kirjutamises ja arvutamises — laps pääseb lapsele kergemini ligi.

Õpilane olgu alati lahkelt abivalmis, kus iial ta abi vajatakse.

g) sõnakuulmine.

Perekonnas on vanematel tarvis lapsi käskida üht-teist tooma, tegema ja toimetama, sellepärast on sõnakuulmine, viivitamata käsutäitmine lastele väga vajalik harjumus. Käskida tuleb sõbralikult ja viisakalt.

Sõnakuulmist on tarvis hoolega edasi harjutada koolis, kus lapsed suuremal arvul koos elavad ja õpivad.

Tõrkumata sõnakuulmist tuleb nii kodus kui koolis lastelt korduvalt nõuda. Kes ei õpi ise käsku täitma, sellest ei saa ka teiste käskijat.

Kuulekad lapsed on alati käsku ootamata abivalmid ja peavad täisealiste aitamist töö juures enesele auasjaks.

4. Kuidas kasvan paremaks.

Et lapsest kasvaks tubli inimene ja väärikas riigikodanik, tuleb tema vaimuvõimeid ja kehajõudu igakülgelt arendada.

a) usinus ja korralikkus töös.

„Tänasida toimetusi ära viska homse varna!“ — „Ühte tundi tuluta iial ära kuluta“.

Usinat õpilast armastavad vanemad kodus ja õpetajad koolis, samuti ei suuda lugupidamist temale keelata kaasõpilased ja sõb-

rad. Kuid kõige enam tunneb aga usin õpilane ise rõõmu omast hoolega tehtud kordaläinud tööst.

On vajalik, et õpilane usinasti ja korralikult harjub oma õppeülesandeid lahendama, püüab hoolega ja puhtalt teha kirjandeid ja joonistusi, sest korralikult õpitud ja hästivastatud tund ja kaunistitehtud töö tiivustavad ta püüdlikkust, tõstavad töö rõõmu.

Kooli vaheaegadel on õpilane oma vanematele hoolas abiline kodustes töödes.

b) ausus.

Tark Saalomon õpetas ligi 3000 aasta eest: „Aus nimi on kallim kui suur rikkus ja au on parem kui hõbe ja kuld“, kuid meie ei suuda tihti anda noortele auväärseid eeskujusid, kelle taolisteks nad võiksid kasvada. Vanemad ja täisealised unustavad sageli, et noorte tõearmastusele ja aususele kasvatamine oleneb nende eeskujust — kuidas käänd, nõnda käbi.

Uus inim põlv vajab eeskujudeks tublisid isiksusi, kelle sarnasteks ta ihaldaks saada.

Valele, pettusele, vargusele ja teistele pahedele olgu klassi ühiskonnas sõda kuulutatud, et kasvavaid noori ümbritseks puhas ja aus õhkkond. Sõbralik ja selsimehelik suhtumine ühissettevõtteisse eemaldagu väiklusi.

Usaldades oma noorte kõlblat hingeelu kinnitame temale, et meie südametunnistus olgu alati meie sõnade ja tegude kohtumõistja, et siis oleme õigel teel, kui Jumala häält omas südames kuulda võtame.

Kes ausalt elab, ei varasta, ei valeta ega peta, seda inimest usaldatakse ja austatakse.

Ole otsekohene ja avameelne oma vanemate, õpetajate ja kaasõpilaste vastu. Ära salli oma kõnedes ega tegudes valet. Ole alati ise aus ja hoiu oma klassi au.

Oma töö tee alati ise, see arendab sind. Ära kirjuta teistelt maha, sellega petad sa õpetajat ja veel enam oma vanemaid ja isennast. Kui oled kogemata ehk teadmata midagi halba teinud, siis kogu julgust ja tunnista avameelselt üles ning palu andeks. Ei ole sellist inimest, kes kunagi ei eksiks, kuid tähtis on oma vigade ja eksimuste äratundmine, leidmine ja parandada püüdmine.

d) julgus.

Kartlikkus, kohmetus, saamatus ja häbelikkus on julguse

vastandid, millest püüame lapsi vabastada, et nad suudaksid koolis koduneda ja rahulisele õppetööle asuda.

Kui suudame teha koolimaja lastele rõõmupaigaks, lapsi ka väär sammude puhul ei hirmuta ega halvusta, vaid sõbralikult kohtleme, neid ikka heale teole ja tööle julgustame, siis vahest oleme õigel teel.

Püüe teha tööd ja elu väärilisemaks on kasvatus ülesanne nii kodus kui koolis.

Kartlike laste julgustamiseks kiidab õpetaja neid igal parajal juhul ja kaitseb neid agaramate nokkimiste eest.

Sagedasti ei julge kohmetu õpilane kirjutamise või joonistamisega alata, kartes et vahest läheb halvasti. Ei julge ka kõvasti rääkida, lugeda ega vastata, ehk vahest hakkavad teised teda naerma. Selliseid õpilasi tuleb klassis igapidi toetada ja julgustada ning vaheaegadel teistega mängima harjutada.

Enamik lapsi kardavad pimedust, siin tuleb nendele selgitada, et ka pimeduses nii palju tonte ei olegi nagu ette kujutatakse.

e) ettevaatus.

Tihti juhtub õnnetusi hoolimatuile ja ettevaatamise puudusest. Õpilastel ei ole lubatud kooliruumides joosta, tungelda ega tõugelda. Eriti tuleb hoiatada lapsi nõrgale jääle minnes, sest see võib murduda. Ettevaatust on tarvis ka võõraste loomade läheduses, kelle tujusid veel ei tunta.

Palju õnnetusi on tulnud ettevaatamatult ja mängeldes tulega käitumisest. Leek on haaranud juukseid ja riideid ning lapsed on saanud tulehaavu. Ka hoonete süütamisi ja suuremaid õnnetusi on lapse käe läbi juhtunud.

Samuti relvadega mängides on palju õnnetusi lastega juhtunud, sellepärast olgu püssid, revolvrivid, plahvatusained laste eest varjule pandud.

5. Kuidas käitun kooliteel.

Selgitame õpilastele klassis, et teel kodunt kooli ja koolist koju tuleb linnas kõndida võimalikult paremat kätt kõnniteel.

Suure kambaga kooskäimine kõnniteil takistab liiklemist, sellepärast ei ole enamal kui kahel õpilasel kõrvuti käimine soovitatav. Õpilased annavad viisakalt teed täisealistele ja väiksemaile lastele, esimesena teretades vastujuhtuvaid õpetajaid ja tuttavaid inimesi.

Ei kilka, ei räägi liiga valjusti ega tarvita sündmatuid sõnu ja märkusi teiste kohta.

Maal on liiklemine vabam, kuid siingi tuleb õpilasel inetusi ütlemata ja kellegile tüliks olemata kaunisti käituda. Vastutulijaid tuleb siin kõiki lahkesti tervitada ja kaasõpilastega sõbralikult seltsida.

Et nii linnas kui maal õpilaste hulgas leidub riiukukkesid, kes teisi löövad, kiusavad ja on teistele teel mitmeti tüliks, siis on hea, kui klassijuhataja vahel ootamatult läheb ja kontrollib käitumist kooliteel.

6. Liiklemisohud.

Klassijuhataja tutvub põhjalikult liiklemismäärustega ja selgitab seda mitmel korral klassis, kuidas õpilastel linnas tarvis liikuda, et ei juhtuks õnnetusi.

Ühel päeval ilusa ilmaga minnakse kogu klassiga tänavaile liiklemist õppima. Suuremas linnas on hea, kui klassijuhataja kaasa saab mõne vanema õpilase, et kohmetute väikestega õnnetusi ei juhtuks, üksi ei suuda rea pikkuse pärast kõiki hoiatada õigel ajal.

Lapsed pangu nüüd hästi tähele, millised ohud põiki üle tänava minnes varitsevad mootorsõidukite poolt, trammiliinil, raudtee ülesõidu-kohtadel jne.

Maal tuletada meele kurje koeri ja tigedaid kariloomi, kes võivad lastele teel ohtlikuks saada.

7. Loomade, lindude ja lillede eest hoolitsemine.

Maal on lastel oma müü, ute, notsu, kutsu, kelle eest eriliselt hoolitsetakse, kellele muretsetakse toidulisa ja maiuspalu.

Linnas on lastel ka mõni jankupere, kits, kutsu, kiisu, kellega mängitakse ja kelle toidu ning eluaseme eest hoolitsetakse.

Kodulinde leidub nii maal kui linnas. Tibu, hani, piilu, tuvi pakuvad lastele palju hoolt ja huvi, kui nad sibavad õues või ujuvad tiigis. Tarvis neid hoida, toita ja magama panna.

Et meie sulissõbrad talvel ei nälgiks ja otsa ei saaks, on laste kohus neile toitu tuua. Hoolsad poisid panevad lindudele toidulavad postide otsa või seinale lauakese, kus linnud toitu leiavad ja kiisu linde ei tabaks ega hävitaks.

Aias, peamiselt akna all, kasvatatakse peenral lilli, milline tegevus pakub lastele kitkumise ja kastmise puhul huvitavat tööd ja rõõmu juba lillede idanemise ja varte-lehtede kasvamise ajal. Kuid laste rõõm tõuseb haripunktile, kui õienupud lahti löövad, värvilised õied ilmuvad, kauni lilleloõhnaga ümbrust täites.

Siit viiakse õisi toa ehteks ja sünnipäevaks kodustele ja sõpradele.

Talvel kasvab meil toas lilli, mille eest lapsed suure innuga hoolitsevad. Mõni õpilane toob lilli ka klassi kaasa, et klassituba kaunistada ja kodusemaks muuta.

(Järgneb).

K. MIHKLA

Kirjanduse käsitlemine progümnaasiumis ja reaalkoolis

1.

Eesti praegune üldhariduslik keskkool, s. o. progümnaasium ja reaalkool, on alles kujunemisjärgus. See tundub üsna loomulikuna, kui meele peame, et uuel keskkoolil on seljataga vaid nelja-aastane minevik.

Meil, tegelikel eesti keele õpetajail, on tulnud selle lühikese ajavahemiku jooksul kulutada palju jõudu, oskust ja kogemusi selleks, et määrata emakeele kui põhiõppeaine laadi ning ulatust keskkoolis ja leida otstarbekamaid õppemeetodeid selle käsitlemiseks. Võime rõõmuga nentida, et need ühised pingutused pole tühja joosnud, vaid on andnud võrdlemisi häid tagajärgi.

Keskkoolide õppekavade koostamistöö, eriti mis puutub eesti keele kavasse, on arenenud normaalselt. Juba 1935. a. sügisel olid eesti keele õppekavad praegusel kujul valmis, milles hiljem on tehtud vaid pisimuudatusi. Tõsisemaid pingutusi nõudis keskkooli I ja II klassi eesti keele õppekava ühtlustamine algkooli V ja VI õppeaasta emakeele kursusega. Kuna vahepeal keskkooli eriharude, nimelt progümnaasiumi ja reaalkooli õppekavad ühtlustati, tuli paratamatult üksteisele lähendada ka kesk- ja algkooli kavad V ja VI õppeaastal.

Eesti keele õppekavade ühtlustamine progümnaasiumi nooremais ja algkooli vanemais klassis teostus niihästi keskkooli- kui

algkooliõpetajate mõlemapoolsete järeleandmiste ja ühise kompromisstöö tulemusena. Tuleb kõigiti tervitada, et eesti õpetajaspere on taas jõudnud üksteise mõistmiseni ja sõbralikult koostööks käe ulatanud.

Uued ühtlustatud ja kokkukõlastatud keskkooli ja gümnaasiumi õppekavad kinnitati haridusministri poolt käesoleva aasta märtsis ja saadeti trükituna koos algkooli õppekavadega koolidele.

Keskkooli uute kavade alusel on koondatud eesti keele aines tik kahe kontsentri ümber senise ühe asemel. Esimese kontsentri moodustab I ja II klassi kursus, teise kontsentri progümnaasiumi vanemate klasside ja reaalkooli kursus.

Niihästi kirjanduse kui ka keeleõpetuse õppematerjali ulatus ja jaotus on jäänud üldiselt endiseks, välja arvatud vähemad muudatused progümnaasiumi I ja II klassis.

Keskkooli uued õppekavad on koostatud raamkavadena, millega on antud õppeaine üldine sisu ja piirid, aine valikuks on aga jäetud õpetajale ja õppenõukogule vabad käed.

2.

Keskkooli kirjanduse kursus jaguneb, nagu eelpool vihjasime, kontsentriiliselt kahte astmesse. Algastmel, progümnaasiumi I ja II klassis, on ette nähtud lühipalad — arengukohased ilukirjanduslikud tööd ning katkendid ja reaalinelised palad nii Eestisse ja hõimrahvastesse puutuvail kui ka muudel üldhariduslikel teemadel. Siin on tehtud märgatavad muudatused võrreldes seniste algkooli ja progümnaasiumi õppekavadega. Algkooli kavade-st on välja jäetud eeskätt pikemad teosed, nagu Juhan Liivi „Vari“, A. Kitzbergi „Libahunt“, Ed. Vilde „Mahtra sõda“ jt., progümnaasiumi kavades on aga peamiselt kärbitud rahvajuttude osa, mille asemele on juurde toodud reaalinelised palad. Keskastmei, progümnaasiumi III ja IV klassis ning reaalkooli I ja II klassis, esinevad nagu endiseski õppekavas üksik teosed kirjandusliigilisel alusel: jutustisi eesti ja hõimrahvaste kirjandusest; kunstlühirikat; lühirikilisi ja eepilisi rahvalaule; ülevaade „Kalevipojast“ ja „Kalevalast“; arengukohane pikem jutustav teos ja näidend. Ja progümnaasiumi ning reaalkooli viimases klassis käsitletakse üldjooni eesti kirjanduse arengujärkudest, kusjuures üksikasjalisemalt võetakse läbi üks tervikuline ilukirjanduslik teos.

Üldmulje järgi otsustades tuleb keskkooli uut kirjanduse õppekava pidada paremaks senisest. Selle koostamisel on pedagoogilisi printsiipe enam silmas peetud kui varasemas kavas.

Uudusena väärib tähelepanu, et uutes kavades üldse ei nimetata teoste pealkirju, vaid esitatakse liigid, mille alusel ja piirides tuleks sobivad palad valida.

Kirjandusteoste valiku teostamine polegi nii lihtne ülesanne. Võib juba ette ütelda, et hõlpsam on senisest koolilugemikust leida sääraseid palu, mida soovitatakse välja jätta, kui nende asemel väärtuslikumaid hankida. Puudused hakkavad ju ennemini silma kui väärtused. Pealegi on meil kirjanduslik varasalv hoolimata selle kiirest juurdekasvust veelgi vaene, et rahuldada igakülselt koolilektüüri kasvatuslikke ülesandeid.

Iga valik eeldab teatud kriteeriumi, mõõdupuud, mille järgi üht valitavat võib eelistada teisele. On endastmõistetav, et kirjanduse valikul peaksid mõõtu andma need väärtused, mida teos endas kätkeb. Ja kui me kooli jaoks teoseid valime ning väärtusi vajame, siis nihutame esikohale väga arusaadavail põhjusil kirjanduspalade pedagoogilised väärtused, jättes tagaplaanile nende kunstiväärtuse.

Lähtudes pedagoogilistest kaalutlustest nõuame kõigepealt, et käsitledavad kirjandustooted oleksid õpilastele a r e n g u k o h a s e d ja vastaksid nende huvidele. Seda õpilastepärasuse põhinõuet on uutes õppekavades korduvalt rõhutatud. Ei saagi teisiti, sest viljatu on õpilastele selgitada sääraseid teoseid, mille probleemid ja ideed jäävad neile hoolimata pikist arutlusist kas raskestimõistetavaiks või täiesti arusaadamatuiks. Nimetatud arengukohase printsiibi vastu patustasid osaliselt senised algkoolilugemikud, pakkudes jõukohaste palade hulgas ka raskepäraseid ja vähehuvitavaid teoseid, näit. Fr. Tuglase „Inimese vari“ jt., ja ei saa väita, et ka keskkoolivalimikud oleksid vaid noortepäraseid palu sisaldanud. Kui tahame seda ebapedagoogilist seika tulevikus vältida, peame piinliku hoolega jälgima, et kõik teosed, mis ei vasta õpilaste eale ega huvidele, jääksid niihästi õppekavade seletuskirjandusest kui ka koolilugemikust välja. Õpilastele antagu kohuslikuks lugemiseks vaid noortepäraseid väärtteoseid!

Teiseks peaksid lugemispalad, eriti progümnaasiumi algastmel, rikastama kasvandike t e a d m i s i ja jagama neile ideoloogilisi väärtusi. Seda õpetuslik-kasvatuslikku ülesannet tahavad täita

õppekavades nimetatud reaallainelised palad, nimelt lood ja pildid suurmeeste ning kirjanike elust, meie kodumaa ajaloost, loodusest ja maateadusest ning hõimrahvaist; palad tehnikast, rahva tööst ja tegevusest, usust ja kõlblusest; memuaarid, reisikirjeldused, avastuslood jne. Kui loendatud reaallainelised palad on loodud ilukirjanduslikus vormis, elavas väljendusviisis ja laitmatus keeles, siis on nad tõhusaks vahendiks niihästi noorte silmaringi laiendamisel kui ka kasvava põlve ideoloogia kujundamisel. Kahjuks leidub meil kirjanduses sääraseid pedagoogilise väärtusega palu võrdlemisi vähe ja nende hankimine ning soetamine nõuab aja- ja jõukulu. Aga loodame, et mõne aasta kuludes on ka meie noorsool, tuleviku lootusel, oma populaarteaduslik kirjandus.

Kolmandaks olgu teose sisu positiivne, mis õhutab noorte elutahet, võitlusindu ja tegutsemispüüdu. Kuid ärgem saagem kirjanduse eluväärtuse hindamisel kitsarinnalisteks pedantideks, kes iga teost, milles esineb pessimismi, süngust ja surmajuhtumeid, peavad negatiivseks ja noorsoole sobimatuks. Ei tohiks unustada, et teose positiivsuse astme kindlaks määramisel tuleb enne kõike arvestada seda mõju, mida ta avaldab lugejasse. Kui teos noori elujaatavalt, tervendavalt ja arendavalt mõjutab, siis olgu talle kindlustatud koht kooli lugemisvaras.

Neljandaks on nõutav, et kirjandusteos oleks esteetilise väärtusega, mis hariks kasvandike kunstimeelt. Käsiteldav kirjandus peab õpilastes targatama esteetilisi elamusi ja nende ilutunnet peenendama. Noorsoolektüürina tuleb iseäranis hinnata neid teoseid, milles pedagoogilised ja esteetilised väärtused avalduvad täiuslikus harmoonias.

Aluseks võttes eelnevad põhimõtted teeksime katset leida sobivaid lugemispalu ja kirjandusteoseid keskkooli õpilasperele. Endastmõistevalt tuleks lähtuda seni tarvitusel olnud kirjandusmaterjalist, mille hulgas leidub ka „kunstilisi teri“, mida isegi kõige nõudlikumad palade valiku teostajad ei sõandaks üle parda heita.

Keskkooli kirjanduskava sisustamisel võiksid arvesse tulla järgmised üksikteosed, lugemispalad ja katkendid:

Progümnaasiumi I klass.

Lühijutte. E. Vilde: Minu esimesed triibulised, A. H. Tammsaare: Poiss ja liblik, Karja-Eedi suvised. Juhan Liiv:

Peipsil. J. Mändmets: Kui valgus tuli. Fr. Tuglas: Asuja. J. Parijõgi: Uued saapad. J. Aho: Maa vaim. J. Jaik: Väikese Kosoneni seiklusi. A. Kõiv: Poisikese kangelaslik surm jt.

Katkendeid teostest. O. Lutsu: Vaadeldes rändavaid pilvi. J. Vahtra: Noorusmaalt I. F. Tuglas: Väike Illimar. M. Metsanurk: Ümera jõel. K. A. Hindrey: Urmas ja Merike. A. Mälk: Lääne-mere isandad, Surnud majad jm. — Katkendeid eelantud ajaloolistest romaanidest peaksid kirjanikud ise sisuliselt lihtsustama ja sõnaliselt õpilastepärasemaks muutma.

Luuletusi aastaajalistel ja isamaalistel teemadel.

Näidend. O Luts: Ülemiste vanake.

Reaalainelisi palu kodumaa minevikust, loodusest, loomadest, Vilsandi lindueriigist, kalapüügist, loodusjõudude valutamisest jt. Need lugemispalad olgu jutustavad ja kirjeldatud noorte vaatekohast.

Elulugusid Koidulast, Ed. Vildest ja Jakob Hurdast, milles on rõhutatult käsitletud nende noorpõlv.

Progümnaasiumi II klass.

Jutustavaid töid. Üksiklugusid „Kalevipojast“. J. V. Jannsen: Maatargad. A. Haava: Koolist. Juh. Liiv: Punasoo Mari. A. H. Tammsaare: Tähtis päev. A. Kallas: Bernhard Riives. J. Parijõgi: Vargus. J. Mändmets: Katkiraiatud kaljas. Redik Soar: Vanaema kodu. K. A. Hindrey: Argus. E. Ståhlberg: Laulupidu. A. Kitzberg: C. R. Jakobsoni matused. A. Raag: Noored ajaloo pöörangul jt.

Luuletusi ja rahvalaule, mis kajastavad kodumaa-laste meeleolusid, tundetuksatusi, igatsusi ja püüdeid alates 19. sajandi algusest ja lõpetades tänapäevaga. Lisaks veel vanemate-armastust kujutavaid luuletusi nagu G. Suitsu „Kerkokell“, M. Underi „Ema laul“ jt.

Elulugusid järgmistest suurmeestest: Fr. R. Kreutzwald, C. R. Jakobson, V. Reiman, J. Kuperjanov, Jaan Tõnisson ja K. Päts.

Reaalainelisi palu kodumaa hilisemast minevikust, kunstist, tehnikast, fotokunstist, ühistegevusest, maapõuevaradest jm. raamatute „Möödunud ajad jutustavad“, „Looduslikud jõud ja varad“ jt. järgi.

Progümnaasiumi III kl. ja reaalkooli I klass.

Lühijutte. J Pärn: Oma tuba, oma luba. E. Bornhöhe: Tasuja. Juhan Liiv: Vari. F. Molnár: Paal-tänava poisid.

Peale eelnimetatud jutustiste ei tohiks selles klassis tutvustamata jätta meie rahvajuttude kunstilisi näidispalu. Kuna muinasjutte ja muistendeid otsekohe ei nimetata uutes õppekavades, julgen loota, et eesti keele õpetajad ühinevad alljärgneva seisukohaga: Kirjanduse läbivõtmisel uute õppekavade järgi tuleks progümnaasiumi III kl. ja reaalkooli I klassis käsitleda teiste jutustavate teoste hulgas ka eesti rahvajutte (muinasjutte ja muistendeid), et anda üldpilt kõigist eepiliste teoste liikidest.

Et säästa aega rahvajuttude käsitleuks, võiks selle klassi kirjanduskursusest välja jääda J. Aho „Raudtee“, mis esines seni seis õppekavus.

L u u l e t u s i elamuslüürika alalt.

Progümnaasiumi IV kl. ja reaalkooli II kl

Ed. Vilde romaan: Külmale maale (lühendatult). A. Kitzbergi draama: Libahunt. O. Lutsu naljamäng: Kapsapea. Lüürilisi ja eepilisi rahvalaule. Ülevaade „Kalevipoja“ ja „Kalevala“ sündmustikust. Kunstlüürikat.

Sisuliselt ei vasta E. Vilde naturalistlik romaan „Külmale maale“ täiel määral õpilastepärasuse printsiibile. Kuna aga ei leidu sobivamat näidisromaani, tuleb selle teosega leppida. Et lähendada romaani „Külmale maale“ koolilistele ülesannetele, on soovitatav ära jätta Vösu sauna degeneerumislugu ja Kohi-Kaarli ning Kõverkaela-Juku osatähtsuse arvel teost lühendada.

Progümnaasiumi V kl. ja reaalkooli III kl.

Tähtsaimaid väärtteoseid eesti kirjanduslike ajastute iseloomustamiseks. K. J. Petersoni oode ja pastoraale. Fr. R. Faehlmanni müüdid ja vaimulik ood. Fr. R. Kreutzwaldi lüürika ja J. V. Jannseni jutud. Koidula ja Veske isamaaluuletusi. Ajaloolisi jutustisi, ballaade ja lüürikat venestusajastul. Juh. Liivi lüürika, A. Kitzbergi draamad ja E. Vilde romaanid. G. Suitsu lüürika, Fr. Tuglase novellid ja A. H. Tammsaare romaanid, eriti tema „Tõde ja õigus“ I (lühendatud väljaanne), mida võiks analüüsida, nagu on õppekavades mainitud.

3.

Oleme jõudnud kirjanduse käsitlemise peaprobleemi, nn. kuidas-küsimuse juurde.

Küsime: kuidas käsitleda keskkoolis lugemisvalu ja kirjandusteoseid nii, et saavutada minimaalsete pingutuste juures maksimaalseid tulemusi? Kuidas kõige otsemalt tärgatada ja liikvele panna neid elamusi, tahteavaldusi ja ideid, mis peituvad vaadeldavas kirjandustootes? Kuidas kirjanduse kaudu õilistada kasvandike mõttemaailma ja tagajärjekalt arendada kunstilist maitset ja eetilisi tõekspidamisi?

Kirjanduse käsitusviisi sõltub suuresti kirjandustootest endast. Teame, et kirjandusliku teose põhiväärtus on selle elamustugevus, emotsionaalsus. Seesama tundepeärasus peab kandma ka teose analüüsi.

Kirjandusõpetaja on teatud määral kunstnik, kui ta lihtsate vahenditega avab õpilastele teose tundesisu.

Tavaliselt toimub klassi häälestamine käsitluseletuleva kirjanduspala suunas mõnelauselise vihjega kas teose saamisloost või selle peamõtteist. Täiesti üleärused on sel puhul pateetilised pöördumised, mis taotleavad rohkem välist efekti, samuti detailidesse laskumised. Piisab juba sellest, kui luuakse vihjamisi üldine olukorra- ja meeleoluraamistik, millele rajanevad teose juhtmotiivid.

Teoste käsitlemisel tuleb alati hoiduda šabloonitsemisest. Nagu iga kirjanduspala moodustab omaette tunde-, mõtte- ja fantaasia-maailma, nii püütägu ka iga teost erinevalt vaadelda.

Üksikteoste lugemisel ja arutlemisel projitseeritägu õpilaste tähelepanu olulisele, esile tõstes selle peamõtted ja põhiemotsioonid. Kui õpetaja suudab viia oma kasvandikud nii ligilähedasse kontakti teosega, et neis elustuvad needsamad elamused ja ideetaotlused, mida kirjanik koges teost luues, siis on ta oma ülesande edukalt täitnud.

On selge, et keskkooli eri astmeil ja eri klassides tuleb taotella kirjanduse käsitlemisel eri eesmäärke ja kasutada erinevaid meetodeid vasvavalt õpilaste vanusele, võimeile, kalduvustele ja huvidele.

Progümnaasiumi algastmel, kus õpilased on liikuvamad ja impulsiivsed, võidakse häid tulemusi saavutada elava, hoogsa, vaheldusrikka ja õpilasi tegevusse rakendava käsitusviisiga. Nendele õpilastele sobivad hästi lühipalad, mis sisaldavad dūnaamilist

hoogu ja pinevat sündmustearengut. Kuid ka lüürilised elamuspalad võivad neid sütitada ja kaasa kiskuda.

Sel astmel tegeldagu kirjanduse käsitlemisel eeskätt loetud kirjandustoodete sisulise küljega. Õpilastele tuleb teha arusaadavaks teoses avaldatud tunded ja mõtted tundmatute sõnade selgitamisega ja sellekohaste arutluste kaudu. Õpitud ja loetud palu lastagu kombineerivalt jutustada, luuletusi aga antagu pähe õppida. Kirjandustunnis vaheldugu lugemine, jutustamine ja suulised arutlused kirjalike lühitöödega (lugemispala kava koostamine, pisijutukese sepitsemine, sõnatähenduste ülesmärkimine eri vihikusse jm.)

Reaalkooli I ja II kl. ning progümnaasiumi III ja IV klassis käsitletakse juba ulatuslikumaid teoseid — jutustisi, romaane, näidendeid ja eeposeid. Nimetatud klassides toimub kirjandusteose sisuline ja kujundiline analüüs, muidugi miniatuursel kujul, et tutvuda teose sisuväärtusega ja üksikuile kirjandusliikidele omaste vormitunnustega.

Kirjandusteose lähem mõistmine eeldab vastava ajaloolise tausta ja teose tekkeloo ning ainekliku tundmist. Seepärast tuleb teose käsitlust üritada nimetatud küsimuste üldjoonelise selgitamisega. Alles sellele järgnegu teose lugemine, mis toimigu terviklike osade (peatükkide, vaatuste) kaupa, et viimaseid kui temaatilisi ühikuid lähemalt analüüsida ja tundma õppida niihästi sisult kui ka vormilt.

Teos läbi loetud ja selle üksikosad arutluste kaudu selgitatud, asutagu teose kui terviku analüüsile. Sel puhul tuleb vaadelda: teose süžee ja ainekliku suhet, tegelaskonda, probleeme ja ideid, kompositsiooni, stiili, teose tähtsust ja mõju. On üsna loomulik, et ühtede teoste käsitusel pööratakse tähelepanu teatud küsimustele rohkem kui teiste sama liiki toodete juures. Sellega hoidutakse šabloonist ja valgustatakse vastava teose iseloomulikke tunnuseid tühjendavalt. Nii pakub „Vari“ tänuväärset materjali novelli tekkeloo ja ülesehituse tundmaõppimiseks, „Libahunt“ aga draama ainekliku, kompositsiooni, tegelaste ja nende vastastikuse võitluse jälgimiseks. Ent lüürilised laulud veetlevad õpilasi kõla-, kõne- ja lausekujunditega.

Harilikult analüüsitakse teoseid suuliselt, kuid sellest on vähe. Tuleb korraldada ka kirjalikke harjutusteid sellekohaste tööjuhastuste alusel kodus ja klassis. Sääraste kirjanduslike harjutuste

kaudu rakendatakse iseseisvale tööle ka need õpilased, kes suulis-
tel arutlustel etendavad passiivse pealtkuulaja osa.

Väga viljakad ja huvipakkuvad on need harjutustööd, kus õpi-
lased on tegelevad rühmade kaupa või koguni igale õpilasele on
antud eriülesanne. Selliseid harjutusi on võimalik korraldada
eriti teose stiili, keele ja kompositsiooni alalt. Eri rühmad koguvad
lühikese aja jooksul rohkesti näiteid, mida hiljem ette loetakse,
ühiselt arutellakse ja hinnatakse.

Peale tavaliste kirjandite peaks iga progümnaasiumi — ja
reaalkooli õpilane keskastmel kirjutama kodus 4—5 ulatuslikumat
kirjanduslikku harjutustööd, mille hulgas ei tohi puududa õpilaste
omaenda loomingulised katsetused (lühijutt, dramatiseering, ro-
mantilise stiili rakendus jne.).

Progümnaasiumi ja reaalkooli V klassis tuleb esitada üldpilt
eesti kirjanduse tähtsamaist ajajärkudest, seejuures esile tõstes iga
ajastu kandvamaid esindajad ja nende iseloomulikumat kirjandus-
tooted. Hea eduga võib selle kirjandusloolise kursuse läbivõtmisel
kasutada neid näidistooted, mida eelnevais klassides on vaadeldud.

Kirjandust käsitledagu keskkooli lõppklassis arenguloolise
printsüübi alusel. Kõigepealt antagu üldjooneline pilt vastavast
ajastut, siis tutvustatagu kirjanikku tema eluloo kaudu ja sel bio-
graafilisel taustal vaadeldagu tema näidisteoseid.

Et teose kujundiline analüüs ei kahandaks selle esialgset ela-
muslikku mõju, tuleb hoiduda vormielementide liiga üksikasjali-
selt arutlusest. Elamuslüürika ja meeolupalade käsitlemisel aga
peaksid vormikaalutlused täiesti ära jääma. Teoste arutlemisel
klassis on soovitatav õpilastevahelisi vaidlusi hoida asjalikkuse ja
teema raamidest, sest mingeid tulemusi ei anna paljusõnalised kõr-
valekalduvad kõnelemised.

Kõigis progümnaasiumi ja reaalkooli klassides kohandatagu kir-
janduse käsitusviisi õpilaste üldarenemisele ja teadmiste-tasemele.
Õpetaja peamine ülesanne seisabki õige õppemeetodi ja elamus-
noodi tabamises. Kui on äratatud klassis vastavasuunaline mee-
olu ja õpilased juhatatud arutluseloleva kirjandusteose elamus-
maailma, siis on loodud soodsad eeldused kirjanduse sisu- ning
vormiväärtuste tunnetamiseks ja omandamiseks.

Uued keskkooli kirjanduse õppekavad kohustavad meid sisus-
tama kirjandustunde õpilastepäraste väärtteostega ja leidma
kirjanduse käsitlemiseks iga teose kohast arutlussviisi.

H. KÕIVA

Kooliaedade rakendamisest õppetöös

Asutamiskustest hakkavad meie koolide aiad üle saama. Seda enam aga kerkivad esile uued päevaküsimused nende aedade otstarbeka kasutamise ja rakendamise kohta õppetöös. Uued algkoolide õppekavad pakuvad loodusõpetuse kava seletuskirjas selleks küll mõningaid instruksioone, mis aga endastmõistetavalt saavad olla vaid üldist laadi. Kuid asja uudus, tingimuste erinevus ja kogemuste nappus asetab siin õpetajaile külluses ette üksikprobleeme, küll puht aianduse-erialalisi, tehnilisi ja majanduslikke, küll meetodilisi kui ka organiseerimisega seoses olevaid, — nii et leidub küllaldaselt põhjusi kooliaia rakendamisküsimuste üldiseks arutlemiseks.

I. Raskused. Kooliaia intensiivset kasutamist raskendavad paljud asjaolud.

1) Suvevaheaja tõttu saame õpilastega töötada aias ainult vegetatsiooniperioodi algul ja lõpul. Õpilased lahkuvad koolist juba maikuu lõpul, mil paljude külmaõrnade taimede külv ega istutamine ei ole veel üldse võimalik. Need tööd jäävadki õpilastel nägemata, kuigi me neid taimi vajame ja kasutame sügisel.

2) Ilmad kevadel ja sügisel on väga muutlikud, külmad ja vihmased, maa porine. See sageli ei võimalda õpilastega välja minna just siis, kui oleks paras aeg mõne edasilükkamatu töö teostamiseks. Halvad ilmad võivad mõnikord pikema aja vältel nagu kiuste sattuda just nendele päevadele, mil tunniplaanis on ette nähtud aiatööks kasutatavad loodusõpetuse ja käsitöö tunnid.

3) Aias töötamisel õpilaste riided, jalanõud ja käed määrduvad. Mulda kantakse klassidesse. Seepärast oleks tarvilik need tunnid asetada tunniplaanis viimastena.

4) Ühe õpetaja käsutada olevad klassikomplektid on aias töötamiseks liiga suured. Kõigile ei jätku sageli tööriistu ega töötamis-võimalusi.

5) Õpilaste tähelepanu on väljas paljude huviobjektide tõmmata, distsipliini hoidmine on siin raskem kui klassis, eriti sügisel, kus aed pakub külluses söödavaid hõrgutisi.

6) Koolitund on küllalt lühike. Õpilastel jääb töötamiseks vähe aega, sest seletused, ettevalmistused, tööriistade väljajagamine töö algul, puhastamine, tagasipaigutamine ja kontrollimine töö lõpul võtavad palju aega. Seetõttu ei suudeta igakord ette võetud tööd lõpetada. Teatavatel juhtudel võib see luua väga eba-meeldiva, isegi otse lubamatu seisukorra.

7) Kevadine tööaeg on väga ülekoormatud: siia satuvad kor-damishädalad, kontrollitööd, õpikäigud ja edasilükkamatu töö aias.

8) Kooliaia korrashoid, eriti suvevaheajal, toob koolijuhata-jale või aineõpetajale küllalt raskusi, sest kooliteenijad, kelle üles-annetessee see töö kuulub, pole üldiselt kuigi asjatundlikud; nende töö vajab alatist kontrollimist ning pealesundimist.

Õpilaste tööerakendamine suvevaheajal on veelgi keerukam ülesanne, kuigi sellele kui ka mõeldavale võimalusele on õppe-kavade seletuskirjas viidatud. Maal on enamik õpilasi karjas või töös, linnas sageli ära sõitnud. Ka ei ole linnaõpilaste hulgas iga-kord küllaldast lugupidamist kehalise töö vastu, neid võlub ainult sport spordi pärast ja üksikud, kes oleksidki nõus aias töötama, satuvad pahatihti klassikaaslaste halvustava pilke alla.

Need on ainult mõned olulisemad momendid esinevatest raskustest.

II. Töö aias. Õppetöö aias võib olla: 1) vaatlus, 2) katse, 3) demonratsioon ja 4) tegelik töö teatava ülesande täitmiseks. Enim raskusi on muidugi viimasega. Siin peaks kool võimaldama liikuvust kevadises ja sügiseses tunniplaanis, et õpetajate oma-vahelisel kokkuleppel saaks tunde ümber paigutada ja sobival ajal kasutada ilusat ilma.

Loodusõpetuse ja käsitööõpetaja (juhul, kui need eri isikutes) koos töötamisel võimalduks klassi jagamine kaheks või kolmeks (segakoolis, kus kaks käsitööõpetajat!) vähemaks ühikuks, mis siis töötaksid lahus, kas kõik korraga aias või vaheldumisi üks osa väljas ja teine samal ajal klassis.

Töötamisel on vajalik õpilaste jagamine rühmadeks. See tuleks teha juba klassis. Samas tuleks anda ka igale rühmale kätte kin-del ülesanne ja esialgsed seletused nende täitmiseks, ka võiksid rühma liikmed juba siin kokku leppida tööjaotuses oma vahel, nii et välja minnes igaüks oleks teadlik eelolevast tööst ja võiks asuda kohe asja juurde.

Üldiste seletuste andmine ja rühmadeks jagamine töö eel koha peal on vähem otstarbekas, sest seal on õpilased, eriti nooremad, läbematusse tõttu vähem tähelepanelikud ja püüavad ülepeakaela võimalikult rutem saada töö juurde.

Rühmadeks jagamisel tuleks eelistada jäävat koosseisu kindla rühmavanemaga. Sel puhul võimaldub rühmale juba aegsasti ette teada anda nende järgnev tööülesanne ja vastavate tööjuhatustega tarviduse korral lasta läbi töötada kohane peatükk kirjandusest. Selleks pakub head materjali J. Port — K. Põldmaa „Kodu- ja kooliaed“, puhtaianduse õpperaamatud aga on algkooli õpilaste jaoks küllaltki raskepärased. Sellega pole aga sugugi mitte öeldud, et ka neid ei saaks kasutada.

Säärase ettevalmistuse puhul oleksid õpilased asjast teadlikud ka siis, kui ilusa ilma puhul ootamatult vahetatakse tunniplaanis tunnid ja minnakse välja töösse, mis mõnikord võib olla paratamatult tarvilik.

Iga väljas veedetud töötund peaks sisaldama mingi kindla teema ja andma õpilastele küsimusi ning ülesandeid, millistele neil tuleks leida vastus. Ülesannete ja tööjuhatusete väljajagamine paljundatud plankettidena aitaks palju säästa õpilaste aega ja tööd. Nii võib kõige tavalisemale ja tuntud tööle anda sisu ning teha see õpilastele huvitavaks. Vähemalt peaks jääma õpilastele alati see mulje ja teadvus, et tehtud töö oli nende teadmiste rikastamiseks ja õppimiseks, mitte aga vaid üksinnende tööjõu ekspluateerimine aia korras hoidmiseks. Kui viimane vaade peaks kuidagi pääsema õpilaste teadvusse, siis võib töö aias kaotada nende silmis igasuguse huvi ja väärtuse.

Olgu näitena esitatud mõningad küsimused ja vaatlused töö puhul „Maakaevamine“, mis sageli on just üks peamisi, mida kooliaias õpilastega teostatakse.

Kaevamise sügavus. — Mulla kihid, nende paksus, värvus, tihedus, niiskus. — Mulla ehitus e. struktuur (sõmer või üksikteraline). — Milliseid tähelepanuväärivaid lisandeid leidis mullas (kivid, loomad, umbrohujuured jne.). — Kuidas tuli kaevata (erinev viis sügisel ja kevadel!)? — Milleks tuli kaevata? — Milliseid vigu tegime kaevamisel? — Kui palju kulus aega? (Kui palju kulus aega ühel õpilasel 1 a maa kaevamiseks, kui suur on läbistikune suude tunnis m²?) jne.

Lisaks väljas tehtud tähelepanekutele võiks klassis järgneda mulla lõimise osadega (liiv, kruus, savi, huumus jne.) tutvumine kollektsioonide järgi ja nende osade eraldamine kaasavõetud mullast vee abil. Ka

mulla põletamine lenduva osa (peamiselt huumuse) ja tuhkaine või anorgaanilise osa eraldamiseks ja nende vahekorra määramine võib tulla arvesse.

Lõppkokkuvõttes võib teha nende vaatluste põhjal muldade liigituse skeemi (liiva-, savi-, liivsavi- jne. mullad).

III. Kooliaia muuseum. Algkoolide õppekava näeb ette ka mõningate tähtsamate taimehaiguste ja kahjurite tundmaõppimist ja nende elutingimustele kohandatud tõrjevõtete tutvustamist. Vastavad bioloogilised kollektsoonid aitaksid siin edukalt asendada pikki seletusi ja „surnud“ pilte. Õpilased leiavad tihtigi töö juures mõne erilise rööviku või nuku jne., mõnikord on see nendele otse sündmuseks. Millise huvi ja tähelepanelikkusega jälgitakse sel puhul õpetaja seletusi ja sama putuka moondumistasmete kollektiooni, kui ainult see oleks olemas ja käepärast! Säärased juhuslikult esile kerkivad avastised võivad anda õpilastele väga meeldejäävaid elamusi, sel puhul võidakse bioloogilistes teadmistes mõne minutiga saavutada enam kui muidu võibolla mitu korda suurema ajakuluga.

Tohiks küll olla mõeldav ja õigustatud, et meie õpetajate edasiharimise kursuste kavva võetaks lähemal ajal ka kooliaia rakendamise meetodika, kooliaia ja mullapinnase zooloogia ning vastavate prepraatide, bioloogiliste kollektsoonide ja õppevahendite valmistamine, et õpetajad oleksid suutelised ise koostama kohalike olude kohast kooliaia muuseumi, kus oleksid käepärast kõik vajalised taimehaiguste, -kahjurite, seemnete, väetiste, taimekaitsevahendite jne. kogud. Alles siis saame kasutada täiel määral kõiki neid väärtusi, mida kooliaed pakub elava looduse mõistmiseks ja valitsemiseks.

IV. Üld- ja klassiaiad. Maa-ala jaotamisel kooliaias tuleks eraldada kaks suurt osa: klasside aiad ja üldosa.

Üldisse ossa võiks kuuluda vastavalt võimalustele ja tarvidustele:

1) Bioloogilised, süstemaatilised ja morfoloogilised taimede kogud.

2) Ümbruskonnas esinevate umbrohtude kogu.

3) Ilutaimed (puud, põõsad, lilled).

4) Arstim-, mürk- ja tarbetaimed.

5) Ümbruskonnas esinevaid haruldasi ja looduskaitse all olevaid taimi.

6) Viljapuud ja marjapõõsad (need võivad aga ka olla klasside aias, näit. igal klassil mõni marjapõõsas ja viljapuu). Näitena võiks kooliaias huvi pakkuda ka metsõunapuu.

7) Kultuurheintaimede kogu (eriti maal!).

8) Külvikordade näiteid (näit. maal põldviljade, linnas köögi-viljade külvikord).

9) Sordiaretustöö demonstratsioonikogu (näit.: kartuli, daalia, hiinaastri või mõne teise taimeliigi sortide kogu ühes lähtematerjaliks olnud metsikute esivanematega).

10) Üldise tähtsusega väetamise ja harimisvõtete katsed.

11) Puukool kooliaia varustamiseks ja kooli ümbruse kaunistamiseks.

Klassiaiad. Selle all tuleks mõelda teatavat väikest maa-ala, mis antakse igale klassile ja mis jääb samade õpilaste kasutada kuni kooli lõpetamiseni. Sel alal tuleks kasvatada esijoones neid taimi, mida klass just õppetööks vajab (vt. vastavas klassis tarvitusel olev loodusõpetuse raamat!). Kevadel külvatakse ja istutatakse taimed juba valmis järgmiseks õppeaastaks. Nii ei ole klassitoodud töömaterjal õpilastele enam tundmatu minevikuga, vaid juba teatavate tähelepanekutega ja elamustega seotud.

Klassiaiaist võiks anda võimaluse korral ka peenrakese individuaalseks kasutamiseks ja katsetamiseks nendele õpilastele, kes elavad kooli läheduses ja kes seda soovivad.

Peale selle võiks jätta teatav pindala klassikollektiividele omal algatusel ja valikul taimede kasvatamiseks, mille saak samuti kuuluks neile.

Õige koht tohiks ka viljapuukoolil olla klassiaias. Näit. I või II kl. algaks viljapuude seemne kihitamisega ja külviga ning VI kl. lõpetamise ajaks oleksid siis ka puud parajasti arenenud istutamiskõlblikeks, ka nemad oleksid läbi teinud oma „kooli“ ning võiksid koos oma hoolitsejatega koolist lahkuda. Puude kasutamine ja realiseerimine võiks ka sel puhul jääda klassikollektiivi otsustada. Kooliaia ülesandeks ei saa olla mitte niivõrd produtseerimine ise, vaid just selle produtseerimise propageerimine. Selles mõttes tuleb kooliaia otsestest ülesannetest kõrvalekaldumiseks lugeda ka neid nähteid, kus koolid on seadnud sisse ärilaadilised puukoolid ümbruskonna varustamiseks istutusmaterjaliga. Nii tekitatakse asjatuid teravusi ja konkurentsi kooliaedade ja kutseliste aednikkude vahel; ka ei saa kooliaeda juhtivalt personaalilt üldiselt

kunagi nõuda neid eriteadmisi, mis tagaksid sealt väljalastud viljapuude küllaldast kvaliteeti.

Puukooli paigutamine klassiaeda on veel seda hinnatavam, et siis õpilastel on alati olemas selge ülevaade puude ajalisest arenemisest, sest kannab just iga klassi maa-ala etiketti klassi numbriga või nimetusega ja on kohe näha, kui kaugele vanemate klasside töö aasta-aastalt on jõudnud.

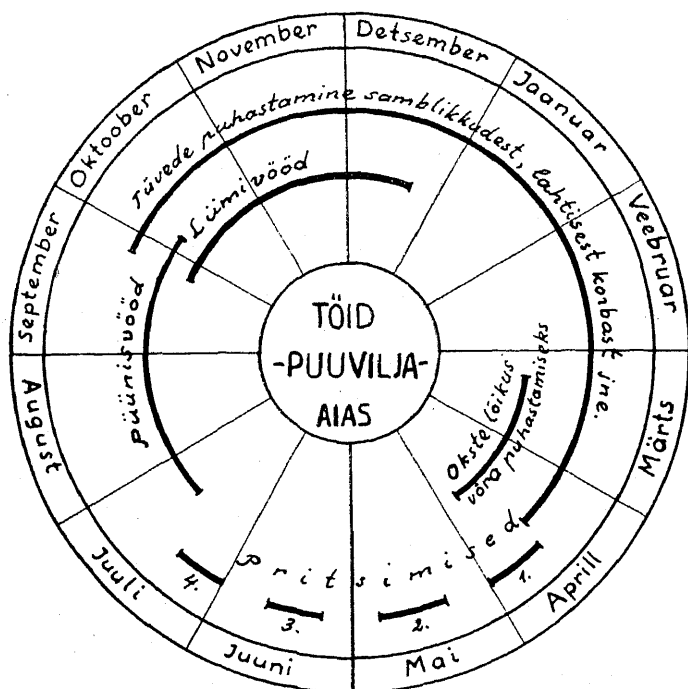
Seejuures ei tarvitse puude arv olla kuigi suur, see asjata koormaks klassiaeda. Vääristamine kui oskustöö tuleb jätta õpetaja ja mõne osavama õpilase demonstratsioonitööks. Et iga õpilane seda saaks ja suudaks ise teha, selle kättedrillimine ei kuulu küll enam algkooli, vaid aianduse kutsekooli ülesannetesse..

Huvi ja lugupidamise äratamiseks loova kehalise töö vastu üldse ja aiatöö intensiivsema maakasutamise võimaluse vastu eraldi — aitaks klassiaedade süsteemi puhul eriti kaasa võistlusmoment üksikute klasside vahel. Kool ei tohiks siin olla kitsi ega tagasihoidlik tunnustuse jagamisega hoolikamatele, ergutustega, ränd- ja ühekordsete kui ka individuaalsete auhindadega. Saavutised tuleksid hinnata punktidega ja nendest paremusjärjekorra tabelid teha teatavaks kogu koolile. Säärastele võtetele võlgneb just sport oma üha levivama populaarsuse eest tänu — ja kas ei ole siis uusi väärtusi loov tubli kehaline töö veel enam väärt, et ka seda püüda kõigi mõeldavate abinõudega teha populaarseks, auasjaks?!

Selle sihi saavutamiseks aitaks kindlasti kaasa ka kooliaia aastaraamatute-albumite koostamine. See oleks kollektiivtöö, kus üksikud sobivad fragmendid jooksvast õppetööst (näit. paremad kirjandid ja joonised, mis seotud kooliaiaga või loodusega), vaatluste andmed ja tulemused, katsete aruanded, skeemid, diagrammid, üksikute klasside saavutised ja kogemused jne. ühtlase formaadiga paberile tuleksid ümber kirjutada ja klasside kaupa üldiseks koguteoseks kokku kõita ning anda siis õpilasraamatukogusse.

Väga kohased fenoloogiliste vaatluste ja vegetatsiooni perioodide kestuse kujutamiseks jne. on aastaegade sõõrdiagrammid, millistest näide juuresoleval joonisel.

Tingimata peaksid sinna kuuluma ka fotod töödest, taimedest, klasside põldudest jne., kuid eriti aga neist klassidest, rühmadest ja üksikrühmadest endist, kelle saavutised olid parimad. On loo-

Aastaaegade sõordiagramm.

mulik, et klassikollektiiv kuidagi korraldab ja jagab ka kooliaia külastamise ülesanded suvevaheajal. Kõik need õpilaste vabal algatusel puhkeajal koolis veedetud tunnid tuleksid registreerida ja statistika selle kohta paigutada albumis aukohale.

Võib olla saame nii meelitada õpilasi kooliaeda külastama ka suvevaheajal.

V. Organiseerimisküsimusi. Kõigi tööde otstarbekas juhtimine ja õigeaegne teostamine eeldab hästi läbimõeldud töökava. On vajalik koostada iga klassi jaoks kasvatada tulevate taimede nimestik, kohustuslike tööde ja vaatluste kava (näitena olgu siinkohal viidatud vastavale eeskujule raamatukeses J. Lang — A. Paris — V. Peet — G. Reial „Juhatusi õpetajatele „Väikese looduse sõbra I“ käsitlemiseks“ algkooli III klassi kohta), aiatööriistade ja õppevahendite nimestik, kooliaia üldosa taimede nimestik, üldist laadi katsete ja vaatluste kava, kooliaia korraldamise kava suvevaheajaks jne.

Kooliaedade arendamisel oleks asjale kasuks kontakti loomine eri koolide vahel. Botaanikaaedade eeskujul võiksid ka koolideaiad oma vahel toimetada seemnete ja istutusmaterjalide kui ka kogemuste vahetamist, mis juba üksi aitaks üle saada mõningatest majanduslikest raskustest. Selleks tuleks aga luua vahetalituskohad, ütleme näit. Tallinna ja Tartu pedagoogiliste muuseumide juurde või maakondade keskustesse ja välja töötada vastavad juhtnõbrid.

Kokkuvõtteks.

Kooliaedade edukas rakendamine õppetöös nõuab põhjalikku järelekaalumist, üksikküsimuste läbitöötamist ja uute teede ning võimaluste otsimist.

Selleks on vaja täiendavaid meetodikakursusi õpetajaile ja juhtnõõre kooliaia muuseumide koostamiseks, samuti ka kontakti senini saavutatud kogemuste vahetamiseks.

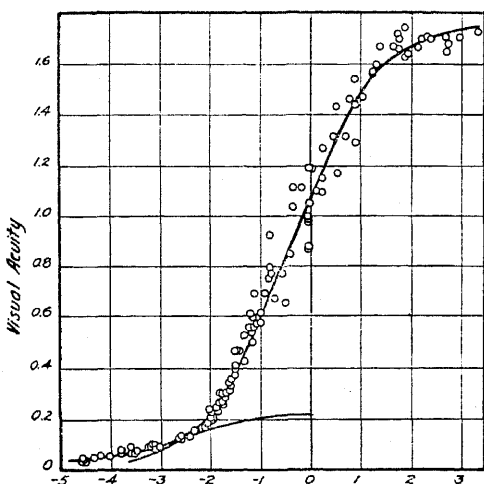
Kooliaia kaudu on meil üks võimalus kasvavale põlvkonnale vastukaaluks spordi ühekülgsele sisendada kehalise töö vastu lugupidamist ja veendumust, et loov töö ei ole mitte põlguseväärne hädaabinõu elatumiseks, vaid iga töövõimelise ühiskonna liikme au ja kohus (E. V. Põhiseaduse § 27).

E. BAKIS

Nägemisteravusest ja standardõpikuist

Oleme harjunud vaatama nägemisteravusele peamiselt kui silmade normaalsuse või anormaalsuse probleemile, seega õieti ainult kui silmaarsti erialasse puutuvasse küsimusse: milliseid prille kanda? Teine, igapäevase töö juures suure tähtsusega asjaolu, et nägemisteravus oleneb valgustuse tugevusest, on tuttav küll juba oma 1¹/₂ sajandit, kuid süstemaatilist rakendust on ta hakanud leidma alles viimastel aastatel. Selle tulemuseks on ühelt poolt paiguti — ka meil¹⁾ — juba seadusandlikul teel kindlaksmääratud valgustuse alammäärad mitmesuguste tööde jaoks, teiselt poolt on kujunenud välja psühhotehnilised normid, mis näitavad kat-

¹⁾ Vt. Riigi Teataja 1937, nr. 96, Tööstusliikude käitiste tööõnnetuste vältimise ja töötervishoiu määrus“ (§ 65).

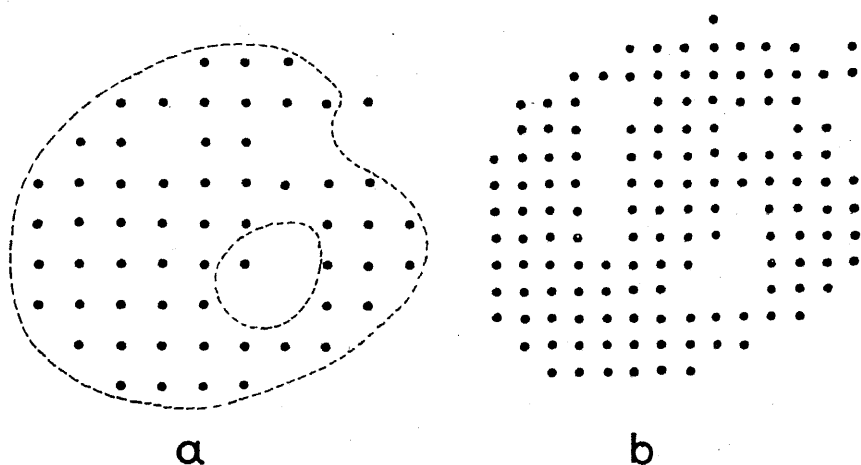

Joon. 1. Nägemisteravuse sõltumus valgustuse tugevusest.

sete optimaalsematena osutunud valgustuse tugevuse piire mitmesuguste tööde jaoks. Kui suurel määral nägemisteravus oneneb valgustuse tugevusest, näitab õige kujukalt joon. 1, mis on konstrueeritud König'i andmetel S. Hecht'i poolt²⁾). Nägemisteravus loetakse võrdseks 1,0-le, kui on võimalik eraldada kaks kontuuri, millede vahemaa on 1 kaareminut. (Nägemisteravust väljendav arv on retsiprookne vahemaa kaareminutitele). Võrdluseks olgu tähendatud, et näit. suured (alg-)tähed korpus-kirjaga trükitult on 30 cm kauguselt nähtavad umbes 30' all.

Nagu joonisest näha, võib nägemisteravus muutuda umbes 100-kordseks valgustuse muutumise tagajärjel, ulatudes soodsamais tingimuses kuni 1,7 n.n. „normaalsest“ nägemisteravusest. See nägemisteravuse muutus võib ehk olla vähe teissugune kui silmaläätse defektide tõttu tekkinud nägemisteravuse puudulikkus, kuna meil on siin tegemist võrkkesta funktsionaalsete diferentsidega mitmesuguste valgustusastmete juures. S. Hecht'i teooria põhjal peaksime asja kujutlema nii, et võrkkestal asuvad fotoretseptorid — nuiakesed (koonused) ja kepikesed (silindrid) — omavad mitmesugust valgustustundlikkust ka ühe ja sama liigi

²⁾ S. Hecht, Vision: II. The nature of the photoreceptor process. Chapter 14 in „A handbook of general experimental psychology“, 1934. Fig. 29, lk. 774.

Joon. 2.

piirides. Mõned neist reageerivad juba võrdlemisi nõrgale valguseärritusele, teised — enamik — keskmistele, kolmandad ainult õige tugevatele ärritustele. Sellest tulebki, et nõrgema valgustuse juures vaadeldava figuuri kujutus võrkkestal on tegevusse pannud ainult üksikuid, ülitundelikke rakukesi, mis asudes võrdlemisi hõredalt, võivad anda ainult detailivaese pildi, umbes nagu hõreda klišeega trükitud pilt. Sellele lisandub veel, et nõrgema valgustuse juures silmaava suureneb automaatselt, mistõttu mitmesugused läätse defektid — sfääriline, kromaatilise, astigmaatilise aberatsioon jm. — annavad endid rohkem tunda. Ka väheneb kontrast kirja ja paberi vahel.

Joon. 2a ongi konstrueeritud pilt, mida võiksime saada umbes $2\frac{1}{2}$ mm kõrgusest tähest, kui teda vaadelda umbes 30 cm kaugusel, võrdlemisi nõrga valgustuse juures. Mustad täpid kujutavad neis tingimustes tegevusse astunud nuiakesi teataval määral idealiseeritud korras asetatult ja nende läbimõõt kujutab umbkaudu nuiakese läbimõõtu võrreldes kogu kuju suurusega. Nägemisteravus on võetud siin umbes $\frac{1}{3}$.

Peame arvama, et niisuguse puuduliku nähtavuse juures, eriti kus silmadel on tendents libiseda kiirelt üle ridade, lisanduvad mõned komplitseerivad tegurid, mis tuttavad psühholoogidele katsetest kujutaja ja tähelepanu kohta. Peenikese katkendilise joonega ongi tähendatud üks tõenäolisi kontuure, mida sellistes tingimustes võiksime näha. Saame figuuri, mille „dešifreerimine“

ei olegi silmapilkselt võimalik. Joon. 2b on antud sama täht valgustusest tingitud nägemisteravuse juures umbes $\frac{2}{3}$. Siin võime arvata juba kaunis kindlalt ära tunda konstruktsiooniks tarvitatud tähte, mis antud joonisel 3. ³⁾

Puudulikust valgustusest tekkinud nägemisdefektid nõuavad kas pikemat aega lugemiseks — kuni „tuleb pähe“, mida need ebamäärased figuurid võivad kujutada või raamatu (või muu töö) suuremat lähedust silmale, et kujutus kataks detailide eraldamiseks vajaliku arvu hõredalt asuvaid reageerivaid retseptoreid. Esimesel juhul kannatab töö kiirus, teisel aga sageli tervishoid. ⁴⁾

Mis järgneb kõigest sellest meie õpikute, eriti standardõpikute suhtes? Töetervishoiu, samuti kui tööratsionaliseerimise normid nõuavad valgustust, mis on olemas töös esinevate detailide suurusest. Seega on meil kaks võimalust kooskõlastada tööd ja valgustust: kas muuta (meie oludes harilikult loe: suurendada) valgustust või muuta raamatu kirja niipalju kui võimalik.

Võtame arvesse, et psühhotehnilised normid näevad ette bürootööde jaoks alammäärana 200—300 luksit, ulatudes kestvate pingutavate tööde jaoks, nagu korrektuuride lugemine, 500—1000 luksini, töetervishoiu määrused nõuavad vähimalt 30 luksit. Võrdluseks olgu tähendatud, et ka mitte kõige valgemaal kevad- või sügispäeval võime akna lähedasel laual kergesti saavutada paar tuhat luksit. Mõningate kogemuste põhjal, mis nende ridade kirjutajal on psühhotehniliste probleemide käsitlemisel valgustusemõõtja abil, võib arvata, et mitte ainult enamikus kodudes, vaid koguni paljudes kooliklassideski valgustus on alla normi: on tulnud leida töökohti, mis määratud lugemisele, kus aga valgustust on vastavalt sepikojade või koguni trepikojade normidele!

Käitistes ja koolides ei tee valgustuse normeerimine ehk eriliselt raskusi, kuid küsitav on kuidas oleks see läbiviidav kodudes ja maakoolides. Ometi langeb meie koolitöö aeg aasta pimedamale ajale, on nädalateviisi pilvitust, nii et isegi keset päeva ei näe tuleta lugeda.

³⁾ Võiksime lisada, et mesilase parim nägemisteravus on 0,017, seega umbes 19 korda halvem, kui joon. 2a kujutatud, koguni 2 korda halvem inimese kõige väiksemast valgustusest sõltuvast nägemisteravusest, mis on 0,03. (Vt. Hecht, lk. 779).

⁴⁾ Peatusin vähe üksikasjalisemalt probleemi teoreetilisel küljel, et anda ülevaadet psühholoogia-õpetajaile, kelle kavas on ka nägemisteravuse katseid (vt. K Ramul, Psychologische Schulversuche, Tartu, 1936, § 6, I).

Siin oleks meil viivitamatult teha: mõõta otsustamiseks piisavas klasside ja kodude hulgas valgustuse tugevust ja ära märkida ka kvaliteeti (silmi pimestav valgustus, läiked jne.) ning selgusele jõuda, kui palju siin võiksime lähemal ajal parandust tuua normeeringis ja propagandaga. Vastavalt praktiliselt läbiviidavale keskmisele valgustusele, leida õpikute kirja suuruse alammäär (võib olla ei tulekski väiksem kui „cicero“). Peame ju arvesse võtma, et välismaa eksperimendid on tehtud kas piisaval valgustusel või kui päevavalgustusel, siis tunduvalt valguserikkamates maades, ja et osa neid andmeid käib täiskasvanute kohta.

Joon. 3.

Ühes sellega võiks tulla eksperimentaalsele määramisele ridade pikkus, ridade vahe, tähtede vahe, kirjalaad, niipalju kui kirjanduses pole leida õpilaste kohta käivaid andmeid. Nii näit. üks uurimus⁵⁾ on selgitanud, et 80 mm pikkused read on 10-ne punktilise (korpus) kirja jaoks soodsamad kui 59, 97, 114, 136, 152, 168 ja 186 mm pikkused read. Üks teine uurimus (M. Bentley, 1921) on tõendanud, et valjult-lugemine on kõige kiirem 7-me punktilise ridade vahemaa puhul. Mõned hilisemad uurimused on näidanud, et näit. 80-mm-sed read (10-punktise kirjaga) on 2 punktise vahemaa juures loetavad 7,5% kiiremalt kui vahedeta loetud read, 4-punktise vahemaa juures loetavad 5% kiiremini.⁶⁾

Raamatud, mida nii palju loetakse, nagu õpikud, peaksid küll olema hoolsalt normeeritud ka trükitehnilisest küljest. Võiks ehk teha ülesandeks mõnele psühholoogilise haridusega õpetajale vastavaid küllalt laiaulatuslikke katseid, töö kiirendamiseks ehk vabastades teda osaliseltki koolitööst.

⁵⁾ Paterson, D. G., and Tinker, M. A., „Studies of typographical factors influencing speed of reading“, J. Appl. Psychol., 1929, 13. Tsiteeritud: Griffith, C., „An introduction to applied psychology“, 1934, lk. 493.

⁶⁾ Vt. Griffith, lk. 493—494.

KOOLIUUENDUSNURK

R. TABA

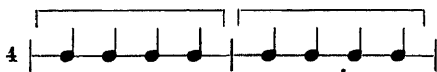
Noodiõpetuse töökava 3. õppeaastal

2.

VI. Jõulud saabuavad.

Rütmiline töö. Rütmilise täisvormi moodustamine. Poolelöögine (♩) noot 2-löögise taktimõõdu eeltaktis. Hääle moodustamine poolelöögise noodi puhul eeltaktis. Poolelöögine vaige. Rütmilise lühipildi moodustamine matemaatiliselt. Hüüdeid mitmesuguses ulatuses. Kaanonitaolisi kahehäälseid eelharjutusi. Kolmkõla abil meloodia koostamine.

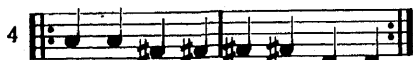
Teeme juttu jõuludest. Kõigil mõlgub mõttes: jõulupuu, kuusepuu jne. Rütmiseerime neid sõnu. Näit.:

Kuu - se-puu-ke, jõu - lu-puu-ke!

Melodiseerimisel laseme tüdrukuil alata la-st, poisitel kui jämedama häälega lauljail fa # -st.

Tüdrukud Poisid.

Kuu-se-puu-ke, jõu-lu-puu-ke!

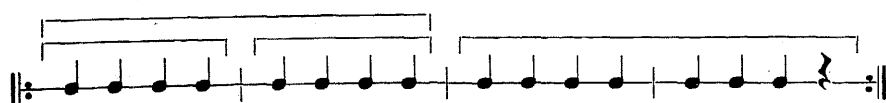
Kuu - se-puu-ke, jõu-lu-puu-ke!

Tüdrukud laulavad oma sõna, poisid oma. Hiljem võib vahetada, kui kummalgi oma osa hästi kõlab. Siis laulame mõlema rühmaga korraga. Saame ilusa kõla. Kordame veel rühmadega, üksikute paaridega jne. Harmoonia meeldib vägagi.

Kuu - se-puu-ke, jõu - lu-puu - ke.

Teeme ühe jõululaulu. Lastel on ise raske leida sobivaid sõnu vastavalt laulu rütmile ja teemale, seepärast annan sõnad, kuna lapsed need rütmiliselt läbi töötavad.

Jõu-lu-puu-ke, kuu-se-ke-ne, vaik-selt kas-vas met-sa sees.
 Jõu-lu a-jal las-te-pe-re a-ru pi-das te-ma ees.

„Jõu-lu-puuks, jõu-lu-puuks sel-le kuu-se e-hi-me!“

Saadud noodirea pildist nähtub selgesti laulu täisvormi kuju. Igas reas saab kahest esimesest taktist kaks kõnevormi, mida kerge liita 2-taktiseks. Rea lõpust saame 2-taktise vormi, seega kogu rida moodustab 4-taktise vormi. Et sama viisi kordame teist rida laudes, siis moodustub sellest täiesti sarnaste pooltega 8-taktine viis. Teise rea ehitus on täiesti sarnane esimesele. Nii saame kokku 16-taktise laulu täisvormi. Laulu ehitus on nii reeglipärane, et võib teha matemaatilist arutlust:

Esiteks 2 takti ja 2 takti järjestikku = 4 takti (üks rida).

Siis 4 „ 4 „ = 8 „ (teine rida)

Lõpuks 8 „ 8 „ = 8 „ (2. osa liitum.)

Arvudes oleks:
$$\left. \begin{array}{l} 2 + 2 = 4 \\ 2 + 2 = 4 \\ 2 + 2 = 4 \\ 2 + 2 = 4 \end{array} \right\} \left. \begin{array}{l} 4 + 4 = 8 \\ 4 + 4 = 8 \end{array} \right\} 8 + 8 = 16.$$

Niisugune ülesmärkimine võtab aga palju aega, seepärast leiame lühema mooduse. Nimetame üksikuid osasid lihtsalt tähtedega nõnda:

1. rea nimetame a-ks, kordamise puhul lisame veel ühe a

2. rea nimetame b-ks, kordamise puhul lisame veel ühe b

Laulu täisvormi ülesmärkimine lühendatult oleks: **a a b b**.
 Nimetagem seda lühendvormiks.

Asume viisi loomisele. Vorm ja rütm on teada. Tuleb vaid leida sõnadele sobiv meloodia.

Esimene rida on rahulik jutustus alanevas helide reas, nagu võib arvata kõnevormist. 1., 2., 5., 6. takt on ettevalmistuseks laste otsusele puud jõulukuuseks valida. 3. ja 4. takti motiiv ulatub re²-ni, kuhu langeb ka tekstiline sõnarõhk. Siit siirdume si-le, kui 4. astme kolmkõla noodile re², si, sol. Rida lõpeb la-gä, mis pärit 1. astme kolmkõlast la¹, fa-diees, re¹. 7. ja 8. takti paigutame noote 5-tooni reast ja lõpetame mi-ga, s. o. 5. astme kolmkõlaga la, fa-diees, mi¹, mis ei eelda laulu täielikku lõppu. Kui seesugune lõpp, milles tundub la-mažoori moduleerimist, osutub raskeks ja võõraks, võib lõpetada ka re-ga. Aga kui rõhutada eriliselt, et laul ei ole veel lõpul, siis on seesugune rea lõpetamine kergemini lastele mõistetav. 9. ja 10. takt sobivad laulda kolmkõlast moodustatud hüüdele sarnaneva viisiga, 11. ja 12. takt aga ilustada, nagu jõulu-puugi. Motiiv lõpeb põhitooni tertsiaga, kuna 16. takt aga lõpeb põhitoonil. Laul kujuneks järgmiseks:

Jõulukuusekene.

1.

Jõu-lu-puu-ke, kuu-se-ke ne, vaik-selt kas-vas met-sa sees.

2.

Jõu-lu a-jal las-te-pe-re a-ru pi-das te-ma ees.

3.

„Jõu-lu-puuks, jõu-lu-puuks sel-le kuu-se e-hi me

4

Jõu-lu-puuks, jõu-lu-puuks sel-le kuu-se e-hi-me.

Laulus on 4 osa à 4 takti

VII.

Liikumisrütm. Eeltakt 2 N-noodiga 3-löögisel taktis.

Vana-aasta õhtul.

See osa on elavalt, huvitavalt ja põnevalt kirjutatud, kuigi meenutab natukene K. Michaelise Bibi vastavat seiklust. Siin aga pääsevad poisid ise võideldes ja töötades tagasi päevavalgele.

Edasi matkates, pärast väikest röövlromantikast ja heinaküünis magamist, peatatakse ühes talus, tehakse seal päev heina ja tutvutakse talu elu ning põllutööga, heidetakse pilk soo uudisasunikku ellu ja seigeldakse ühes alevikus laadal. Laadatsirkusest võetakse kaasa noor köietantsija poisike-vaeslaps, keda peremees kohtleb äärmiselt toorelt.

Järgneva matka suurelamusteks on mere nägemine ja ühes alevikus tulekahjul laste tulesurmast päästmine, mis teeb matkajad kangelasteks, kellest kirjutavad kõik ajalehed.

Isegi tulekahjuloo ja poiste kanglaste elupäästjatena on autor osanud esitada usaldusväärset vajalikkude reaalse ettevalmistuste ja põhjendustega, mida tavaliselt algajad autorid pole mitte alates võimalised tegema.

Skautide suurlaagrisse jõudes on poiste kuulsus jõudnud neist juba ette ja noori matkasangareid võetakse vastu kohase väärikusega.

Skautide suurlaagri elu-olu kirjeldused, lõkkeõhtud ja nende eeskavad, on antud edasi huvitavalt ning elavalt. Autor pole tunginud erilistesse üksikasjusse ega näidanud kõiki oma teadmisi skautide laagrist, selle korraldustest ja üldse skautide elust, mida tavaliselt algajad ei suuda jätta tegemata. Enamasti alati tahetakse pakkuda kõiki oma vastava ala teadmisi, mis aga lugejaile muutuvad tüütavaks. E. Hansen on suutnud hoiduda nendest väärtustest. Isegi tsirkusest põgenenud köietantsija poisikese esinemist suudab ta esitada tagasihoidlikult mõõdukuse piirides.

Laagrist lahkudes tutvutakse Tallinna huvitavamate ja vaatamisvääriliste kohtodega. Seal saadakse kätte ka oma elupäästja autasi, külastatakse ajalehe toimetust ja hoolitsetakse Eesti Punases Ristis väikese tsirkusepõgeniku eest.

Autor on osanud väärikalt esile tuua skautide tubliduse ja lipulause, millede järgi selles organisatsioonis kasvatatakse noori. Ta nähtavasti tunneb oma ala ja seda organisatsiooni põhjalikult. Nii on see teos parima propaganda tegija skautlikule liikumisele ja üldse noorsoo organiseerimistööle.

Kuid ühtlasi viib see teos lugeja ka meie kodumaa kaunisse loodusesse, tõstab meeldivast küljest esile suviseid matkamõnuseid, maanteid ja metsade võluseid ning õpetab seega tundma meie kodumaa maastikuilu ja rahva hinge, elurütmi ja mentaliteeti, ilma et autor seda kõiki tooks esile dotseerivalt.

Üldiselt peab vaadeldavat teost tunnustama kõigiti õnnestunuks ning tähelepanevaks algupäraseks noorsooraamatuks. Tundmatu autor on sellega oma nime teinud noorte seas tuntuks ja temalt võidakse loota veel nii mõndagi loetavat noorsoojutustist. Teost kaunistavad 23 kunstnik E. Kollomi puulõiget, milledest kolm on kahevärvilised.

P. Ambur.

VÄLISMAILT

Muljeid Soome-reisilt.

Minu Soome-reisi päämiseks ülesandeks oli osa võtta Soome maa-algkoolide inspektoritele korraldatud kehaliise kasvatuse ja koolitervishoiu kursusest Vierumäel, Soome võimlemiskoolis 13.—17. märtsini s. a.

Kursuse juhatajaks oli koolide inspektor Arvo Vartia Helsingist, riigikoolivalitsusest, kes alguses tutvustas meid Soome spordikooli, nn. „Suomen Urheiluopisto“ töökorraldusega.

Joon. 1. Suomen Urheiluopisto.

„Suomen Urheiluopisto“ on sõna tõsisel mõttes soome rahva spordi ülikool. Omalt paigalt on ta parim maailmas, asudes väga mitmekesise järve kaldal (pilt 1). Ta võimas hoone on täis valgust ja avarust. Temas leiduvad kõik ruumid, mida vajab eeskujulik spordikool — moodsad auditooriumid, rikkalikult sisustatud võimla, raamatukogu, lugemistoad jne. jne. Ruumide sisustus on lihtne, praktiline ja tervishoiuõuete kohane, kuid soliidne. Päähoone (pilt 2) läheduses asuvad kõrvalhooned — asutise juhataja, õpetajate ja personaali elumajad, kohvik, saun jne.

Spordikooli alaline õpetajaskond koosneb juhatajast hr. Kaskela'st ja ühest nais- ja teisest meesõpetajast. Ajutiste kursuste korral sõidavad kohale teised lektorid, Soome parimad spordiõpetajad.

Kursusi korraldatakse siin väga mitmesuguseid. Kursuste aeg kõigub alates 5 päevast kuni 6 kuuni. Kursuslasi on siin olnud igasuguse elukutse ja haridusega.

Maakoolide inspektoritele korraldatud kursus algas pühapäeval, 13. 03. kell 18 kursuse juhataja Arvo Vartia sissejuhatava loenguga kursuse ülesandest ja tööst. Samal päeval rääkis veel suur Eesti sõber ja silmapaistev

Soome koolitegelane direktor A. Salmela koolide inspektorite palkade parandamisest. Pärast direktor Salmela kõnet peeti Soome maa-alkkoolide inspektorite koosolek, kus päämiseks probleemiks oli palgaküsimus.

Sellega lõppes kursuse esimese päeva, nn. pühapäeva töö, kuid järgmisel päeval läks asi päris kibedaks.

Kogu päevane töö, alates kella 7.30 kuni 22.30, oli korraldatud täpselt ettenähtud kava kohaselt, kusjuures teoreetilised loengud vaheldusid praktilise võimlemise ja suusatamisega.

Joon. 2. Suomen Urheiluopisto (päähoone).

Toome näiteks kursuse ühe päeva kava:

15. 03. 38.

- Kell 7.30 Äratamine ja voodite tegemine.
- „ 7.40 Hommikune võimlemine.
- „ 8.00 Pesemine.
- „ 8.15 Hommikukohv.
- „ 8.30 Loeng: Liikumiskasvatusest — Vartia.
- „ 9.30 Suusatamine: Mäelask ja tõus — Uosikinen ja Karhonen.
- „ 11.15 Hommikueine.
- „ 13.00 Loeng: Poiste tööst — Pihkala.
- „ 14.00 Päevakohv.
- „ 14.30 Võimlemisliikide areng — Uosikinen.
- „ 15.30 Võrkpalliharjutus — Kasvonen.
- „ 17.15 Lõuna.
- „ 19.00 Loeng: Koolide soojendamise ja tuulutamisest — Salervo.
- „ 20.00 Öhtutee.
- „ 22.30 Vaikus.

Kursuse kavas oli päle koolivõimlemise ja suusatamise teooria ja praktika veel loengud kooliteravishoiust, sõjalisest kasvatusest jne.

Kursus lõppes 17. 03, kell 18.00 sellekohase koosviibimisega, kus eriti südamliku kõnega pöördus kursuse juhataja Arvo Vartia Eesti esindajate poole, kinnitades meile rinda Suomen Urheiluopisto kursuse lõpetamise märgi.

Kursuse töö oli väga mitmekesine ja kõigest sellest siin anda ülevaadet viiks pikale. Nimetan vaid paari sõnaga mõnda sellest tööst.

Koolide ülemarst Lyytinen andis põhjaliku ülevaate soome algkooli õpilaste tervishoiust, võrreldes seda kohati eesti oludega. Eriti peatus ta küsimusel, kuidas koolilaste halvad riided ja jalanõud on tervishoiuvastased. Samuti rõhutati õpilaste toitlustamise küsimust ja anti aukoht koolilaste toitude hulgas piimale ja võileivale.

Üheks parimaks spordialaks tunnustati ujumine. Arvestades veel sellega, et Soomes upub iga aasta 800 last, kes ei oska ujuda, tuleks ujumise õpetamine koolis igal pool teostada. (Ka meilgi ei ole see üleaurune.)

Põhjaliku ja väga huvitava ülevaate andis kolonel Poppius rahvakaitse ja maakaitse küsimustest. Suurt rõhku pandi enese-, rahva- ja maakaitse vahendeile, kuna kallaletungi küsimused jäid rohkem tagaplaanile. Seepärast on loomulik, et rahvakaitseõppus koolides on esijoones gaasikaitse, sanitaar-, side- jne. õpetus, sest need teadmised on kasulikud ka rahuajal. (Meilgi võiks olla laskuringide kõrval teisi ringe — sanitaarringid jne.) Koolitegevuses peavad olema väga mitmesugused kaitsevääs vajalikud üksused.

Väga põhjalikult ja huvitavalt käsitles kursuse juhataja Arvo Vartia koolivõimlemise küsimusi. Need mõtted on seda väärt, et nende kohta peaks eraldi kord sõna võtma.

Kursuse lõppedes sõitis 18. 03. enamik koolide inspektoreid Heinola Seminari. Sääli tutvuneti seminari ja harjutuskooli tööga. Olgu siinkohal märgitud, et seminari harjutuskool töötab ühendatud klassidega, nii nagu see tavaliselt esineb paljudes maa-alkoolides.

Olgugi et seminari harjutuskool asub lihtses puumajas, on ta seesmiselt maitsekalt ja kenasti korrastatud. Isegi tunniplaanid on klassides raamitud ja klaasi all. Teated kinnitatakse ainult sellekohasele alusele (tahvlile). Mitte ühtki pilti ei ole seintel raamimata. Klassid on kaunistatud lilledega.

Hiljem, 19. 03. 38. kuni 23. 03. 38. tutvusime umbes paarikümne Soome alg- ja järelkooli tööga, peamiselt maal.

Kõigepäält sõitsin Forssa inspektor Fr. Nurmi piirkonda. Esimesena külastasin Tammela kirikuküla kooli. Nimetatud koolis on omal ajal töötanud Soome kooliaedade rajaja August Vikstein, mispärast kool omab praegu korraliku kooliaia. Tema eeskujul on kogu ümbruskonna koolide juurde asutatud kooliaiad.

Tutvunedes umbes kümne kooliga Forssa piirkonnas, võis tähele panna paljugi õpetlikku kooli korrastamise ja koolide varustamise alalt, kuid kõik see ei mahu käesoleva kirjutise raamidesse.

Eriti peab rõhutama, et Soome koolimajad on nii väliselt kui ka seesmiselt hästi korras. Pea eranditult olid kooliruumide põrandad hästi värvi- tud, seinad ja laed olid samuti enamuses olivärviga värvi- tud ja alt paneeliga (vineerist jne.) lõõdud. Seetõttu võib kooliruumi põrandast laeni tarvitu- duse korral pesta, mida isegi sellekohase eeskirja kohaselt peabki tegema.

Klassimööbel on igal pool laitmatult korras. Koolipingid ja muud seaded on tervishoiunõuete kohased, tehtud eranditult riikliku koolivalitsuse

poolt ettekirjutatud normide järgi. Värvilt on nad enamikus rõõmsatoonilised, heledad (beež), millel iga vähemgi mustus on kaugelt nähtav. Enamikus koolides on seadeldised nii korras, et tundub, nagu oleks värvija alles eile oma töö lõpetanud.

Eriti hääd ja suured on klassitahvlid — linoleumist, puumassist jne. Mõned neist on väga praktilised — pööratavate hõlmadega, mille ühe hõlma pöördel asub ruutvõrk ja teise hõlma pöördel nooditahvel.

Isegi tahvlite ja kaartide hoiuruumes on valmistatud ühtlased ja nõuetekohased hoiuvahendid. See ühtlus, otstarbekohasus ja nägusus koolide sisustuse alal on tingitud peamiselt sellest, et Soome koolide varustamine õppevahendite ja seadetega on korraldatud väga otstarbekohaselt. Õppevahendeid koolidele üle riigi valmistatakse teatud keskustes, kindlate normide ja nõuete kohaselt (Salos, Sortavalas, Jyväskylä jne.). Igal alal on koolides õppevahendeid rikkalikult. Eriti aga rikkalikult on käsitöö- ja võimlemisriistu, need ained on Soome kooli auks ja uhkuseks. Pea igas tavalises maa-alkkoolis leidub kümnekond tööpinki (enamast kahepoolsed), treipink ja nõutav arv õmblusmasinaid ning mõnel pool isegi igal õpilasel oma komplekt käsitööriistu.

Alkkoolide saal on sõna tõsisel mõttes väike võimla, oma rootsi seinte, pinkide ja teiste võimlemiseks vajalikkude esemetega. Mõnes alkkoolis võib näha isegi rõõbapuid.

Õpetajate korteritest ja kooli kõrvalhoonetest ei maksagi rääkida, sest teame ju kõik, missugused nõuded ja eeskirjad maksavad nende kohta Soomes.

Mulle meenub vaid huvitav juhtum Forssa Tammela Susikas'e koolist, kus inspektor Nurmi uut kivilautat vaadeldes juhtis koolijuhataja tähelepanu puudusele, et laudal pole ees tuulekoda.

Õpilaste jalanõud olid koolides enamasti väga ühtlased ja korralikud. Poisid kandis suuremalt osalt säärsaapaid. On ju otstarbekohane jalanõu väga tähtis pikkadel koolimatkedel, sest Soomes lähevad õpilased tavaliselt iga päev kooli. Talvel käivad õpilased suuskadega (vaesematele antakse need kooli poolt).

Soome alkkoolides on õpilastel veel paljugi soodustusi, näiteks saavad õpilased koolilt tasuta õppetarbed ja raamatud. Koolide varustamine Soomes õppetarvete ja õppevahenditega on eriti hääd. Kuludest kannab riik $\frac{2}{3}$ ja kooliülalpidaja vaid $\frac{1}{3}$.

Samuti on õpilaste toitlustamine hästi korraldatud. Õpilased saavad iga päev koolis sooja toitu, mis vaesematele on tasuta, kuna jõukamad maksavad selle eest vaid paar Smk. nädalas. Soomes pannakse väga suurt rõhku kooliealise lapse toitlustamisele. Neid kulusid ei kannu mitte ükski riik ja kooliülalpidaja, vaid kohati aitab kaasa seltskond ja üksikud isikud.

Olles Tammela Saari koolis kuulsin, et Helsingi linnamajandusosakonna juhataja hr. Frenkel saadab selle kooli lastele iga päev $\frac{1}{2}$ liitrit sooja piima lapse kohta (Frenkeli mõis asub Saari kooli lähedal).

Et alkkoolides õpilastele toitu keedetakse, siis on pea kõigil koolidel olemas korralikud kooliköögid ja tarvilikud köögi- ja söögiriistad, mida järelikooli tütarlapsed kasutavad majapidamise tundidel.

Tütarlaste majapidamise oskusele pannakse Soomes suurt rõhku. Sest

mitte üksi käsitöö algkoolis ja majapidamine järelkoolis pole rõhutatud, vaid tütarlastele on koguni keskkooli kursus tervelt ühe aasta võrra pikem. See aasta on pühendatud peamiselt kodumajandusele.

Forssa piirkonnast läksin Tampere, kus inspektoriks on praegu Yrjö Väänänen, kes räägib üsna rahuldavalt eesti keeltki. Külastasime kõigepeält Messuküla kirikuküla kooli, mis on üks suuremaid algkoole. Vastuvõtt oli siin pidulik. Oli korraldatud aktus, kus koolide inspektor ja koolijuhataja esinesid tervituskõnedega.

Kooli sisustus on suurejooneline. Koguni igas klassis on raadio valjuhääldaja, sest kool töötab mitmes majas ja raadiotundide kuulamiseks ei tarvitse siis õpilased koguneda.

Tamperest sõitsin Turgu, kus külastasin Turu linna Märta algkooli koos koolide inspektor Otto Viitanen'i ja Antti Hämäläisega. Nimetatud kool on üks suurimaid Turus. Selle kooli juures töötav järelkool on täielikult välja arendatud. Oma sisseseadete poolest tuletab ta meelde mõnda suurejoonelist tööstuskooli või kutsekooli.

Koolil on isegi, pääle kõigi muude ruumide, elutoad, kus õpilased võivad praktiliselt harjutada elamukorrastamist ja kaunistamist.

Ka on koolil kaks võimlemissaali, üks väiksemate, teine suuremate õpilaste jaoks, vastavalt sellekohaste võimlemisriistade ja seadeldistega.

Siin linnaoludele vastavalt antakse järelkoolis isegi elektrotehnilist õppust eri töökojas. Töökodades käivitatakse kõik masinad, treipingid, saed jne. omaette mootoriga, et iga õpilane saaks oma soovikohaselt tööriistal töötada.

Iga aine õpetamiseks olid oma eriruumid, näiteks järelkoolil oma joonistussaal ja algkoolil oma joonistussaal.

Tütarlaste käsitöö nii alg- kui ka järelkoolis on kõrgel järjel. Algkoolis on iga kümne õpilase kohta tööklassis õmblusmasin ja järelkooli vaipade kudumise klassis oli koguni 17 paari vaipade kudumise telgi. Ka teisi õppevahendeid on palju. Näiteks lindude topiseid nägin sadasid.

Turust sõitsin edasi Salo piirkonda, kus Soome noorema ja silmapaistama koolide inspektoriga, dr. Matti Koskenniemi'ga külastasime Salo koole. Eriti südamlik oli vastuvõtt Perniö kooles, kus meie tuleku eel oli heisatud lipud.

Jõudsime Perniö Nurkkila kooli parajasti laulmise tunnile, kus noor õpetajanna Irja-Liisa Raunio meid võttis vastu eesti laludega (Eesti lipp jne.).

Perniö on üks jõukamaid Soome maanurki, kus kooliolud on äärmiselt hästi korraldatud. Siin on ka maakondadel pääle kooliarsti veel koolihambaarst ja kooliõed.

Külastasime veel Salo keskkoulu (Salo alevis). See oli kõige uuem koolimaja, mida külastasin Soomes (vaid 2 kuud vana). Koolimaja on ehitatud väga korralikult, silmas pidades kõiki peenusi ja pedagoogilisi nõudeid. Õpetajatetuba asub nii, et temast on näha kõik kooli mänguväljakud, sest tavaliselt Soome koolides on õpilased vaheajal eranditult õues, mis eriti tähtis tervishoiu seisukohalt.

Pesemisruumides on isegi käterätikud peidetud seinakappidesse. Kapid on alt-päält lahtised ja mitte üksi käterättide varjamiseks, vaid ka kuivata-

miseks. Riidevarnade pääl on kohvrite riulid ja all saabaste (kallosside) hoiukastid. Kõõgi juures on kõiksugused kõrvalruumid (linade triikimise tuba jne.).

Järelkooli töö on väga asjatundlikult korraldatud. Töötamine ei sünni mitte õpperaamatute järgi, vaid raamatuid asendavad igasugu reklaamid, brošüürid, ajakirjad jne., mida suuremalt osalt hangitakse äridelt tasuta. Õpitakse sellest, millega inimene elus kõige enam alatasa kokku puutub. Ühe sõnaga õpitakse elu jaoks elu kaudu.

Järelkoolide tööklasside vahel õpetajatuba on osaliselt klaasseintega, et õpetajal oleks ülevaade kõigis ruumes töötavaist õpilastest. Õpilased on järelkooli tööst nii vaimustatud, et töötavad ka vabal ajal kooli juures. Järelkooli töö sünnib põhimõttel, et kogu töö tuleb õpilastel ise teha (lukud jne.). Tööd koju viies võib õpilane öelda: olen kõik ise teinud.

Olgu veel nimetatud, et Salos on nõrgaandelistele õpilastele olemas ka erikool. Soomes on nõrgaandeliste õpilaste erikoolid linnades obligatoorsed. Soome koolides võime sageli näha koolimuuseumi, millel on suur tähtsus ajaloo õpetuse seisukohalt, äratades huvi rahva mineviku vastu. Samuti on otstarbekohane kooliõdede tööle rakendamine, ka maa-alkoolides. Nemad pääle kõige muu virgutavad veel õpilasi puhtuse eest hoolt kandma, hinnates koolide külastamisel õpilaste puhtust. Koolid nii-öelda võistlevad puhtuses. Tammela Susikase koolis nägin, kuidas õpilased võistluse põhimõttel õpitaja juhtimisel korrasid oma koolipingi sahtlit.

Üldse pannakse soome koolis korrale suurt rõhku, õpilased näiteks lahkuvad klassist ja tulevad klassi rivis.

Olgu veel nimetatud, et soome õpetaja on väga religioosne. Olles Forssa õpet. Ühingu koosolekul oli mul tunne, nagu oleksin mõnel pühalikul toiminul, sest kõigil olid kaasas kirikulauluraamatud.

Nimetatud koosolekul kohtasin ka Soome silmapaistvat koolikirjanikku Aapo Mäkinen'i, kelle emakeele õpperaamatud soome koolides on üldiselt levinenud.

Kokkuvõttes võime öelda, et Soome koolis on meilgi palju õppida, mida peame otseselt tunnistama. Eriti järelkool on kohati hästi ja otstarbekalt korraldatud.

Kui Soome koolis mõne aine õpetamine ei seisa nii kõrgel tasemel, kui meil, siis peame sellestki aru saama, sest Soomes algkool oma mitmeklassiliste komplektidega ja väheste õpetajate koosseisuga, eriti maal, ei ole selleks soodus.

Linnades ja tihedasti asustatud keskustes on muidugi olukord teine ja siin võime juba lähemal ajal üksteisega jagada seda, mida kummagil vennasrahval on paremat.

Jaana Reinet.

SAKSAMAALT

Keskkoolides (gümnaasiumides) kaovad lõpuksamid.

Haridusminister dr. Rust tegi korralduse, mille järgi kaotatakse keskkoolides (gümnaasiumides) lõpuksamid. Selle asemel tuleb jälgida õpilaste edasijõudmist ja hindeid kogu aasta jooksul. Vastuvõtt ülikoolidesse toimub koolitunnistuste üldiste hinnangute põhjal.

KROONIKA

Keskkoolid ja gümnaasiumid said uued õppekavad.

19. märtsil s. a. kinnitas haridusminister keskkooli ja gümnaasiumi õppekavad. Nendes on ühtlustatud progümnaasiumi 1. ja 2. kl. ning algkooli 5. ja 6. õppeaasta kavad sel määral, et algkooli lõpetaja võib jätkata oma õpinguid ka progümnaasiumi 3. klassis, kui ta aga on vajalikus ulatuses õppinud 1. võõrkeelt. Progümnaasiumi 3.—5. klassi ja reaalkooli õppekavad on täielikult ühtlustatud emakeeles, matemaatikas, ajaloo, kodanikuõpetuses, füüsikas, keemias, maateaduses, usuõpetuses, joonistamises, käsitöös ja laulmises. Erinevaks jääb võõrkeelte õppekava, kuid siingi on võimalik saavutada kooli lõpetamisel enam-vähem ühesuguseid tulemusi (näit. tundide arvu suurendamisega mõne teise õppeaine arvel). Seega on progümnaasiumi ja reaalkooli lõpetajail ühesugused võimalused gümnaasiumis edasiõppimiseks. Kuid reaalkooli saab lõpetada ka 1. võõrkeelega, sest õppenõukogu võib õpilasi, vanemate soovil, vabastada 2. võõrkeele õppimisest; ka võib õppenõukogu keelata 2. võõrkeele õppimisest, kui õpilane ei tule keelte õppimisega toime. Neil õpilasil tuleb reaalkooli lõpetamisel siirduda teistesse koolidesse, näit. kutsekoolidesse. Õppekavades on märgata ka aine hulga vähendamist, näit. matemaatikas, füüsikas, ajaloo.

12. võistluskirjutus alg- ja täienduskoolides.

26. ja 27. märtsil s. a. toimus 12. võistluskirjutus millega lõppes käesoleval aastal E. Õ. Liidu karskuskasvatustoimkonna poolt alg- ja täienduskoolidele korraldatud võistlusõping. Võistlusest võttis osa 200 kooli umbes 5000 õpilasega.

Algavad eeltööd koolinäituse korraldamiseks 1939. a.

E. Õ. Liidu Soome toimkonna ettepanekul võtab pedagog. toimkond oma ülesandeks koolinäituse korraldamise järjekordse Eesti-Soome koolikongressi ajal 1939. a. Näitus korraldatakse samul põhimõtteil ja umbes samas ulatuses nagu oli viimane üleriigiline koolinäitus 1936. a. Et näitus saavutaks hästi oma eesmärgi, kavatsetakse juba järgneva õppeaasta alguses selgusele jõuda, missugused koolid ja mis alal tahavad näitusest osa võtta.

Alg- ja täienduskoolid 1937./38. a.

Käesoleval õppeaastal töötab Eestis 1210 av. algkooli ja 17 erakooli (neist linnades 106 av. algkooli ja 15 erakooli) 105 619 õpilasega ja 3861 õpetajaga. 1. klassis õpib 20 291, 6. klassis — 11 296 õpilast. Koolikohustuse alla ei kuulu 3058 õpilast, kes alla 8 a., ja 4303 õpilast üle 14 a. Kooliinternaat kasutab 9191 õpilast.

Täienduskooli on 36 (neist 25 maal) 1240 õpilasega. 2 täienduskooli töötavad üldharidusliku õppekava järgi, teised on kutseainelised (esikohal kodumajanduslikud) koolid.

Kooliuuendustöö organiseerimine.

E. Ö. Liidu pedag. toimkond otsustas teha ettepaneku maakonnaliitudele organiseerida iga liidu juures kooliuuendustöö toimkond, kelle ülesandeks oleks selle töö elustamine ja juhtimine kohalikes ühinguis. (Üksikasjalikuid ettepanekuid kooliuuendustöö organiseerimiseks vt. „Kooliuuenduslane“ 1938 — nr. 2 ja 3.)

3. loodus- ja maateaduse õpetajate kongress Tartus.

11. ja 12. aprillil s. a. toimus 3. loodus- ja maateaduse õpetajate kongress Tartu 2. gümnaasiumi ruumides. Kongressist võttis osa 250 õpetajat kõigist koolitüüpidest.

Teaduslike referaatidega esinesid prof. J. Piiper teemal: „Pärikkuse bioloogilisest aluseist“ ja prof. A. Tamme Kann, kes kõneles ainel: „Tartu otsmoreenid ja Põhja-Tartumaa keele nõgu“. Selle järele refereeris dr. A. Luha teemal: „Õpetaja ja teaduslik töö“, põhjendades mitmekülgset väidet, et õpetaja peaks loovalt tegutsema ka teaduse alal.

Pärast lõunavaheaega kõneles Joh. Käis loodusteadusliku õppematerjali jaotusest alg- ja keskkooli õppekavades, J. Rebane — õpilaste ja õpetajate ekskursioonidest, H. Kõiva — kooliaedadest ja dr. G. Vilbaste — looduskaitsest ja kooliümbruse tundmisest kooli õppetöös.

Teisel päeval kõneles dr. E. Markus uuemaist vooludest maateaduse õpetuses. See ettekanne toimus Tartu kommertsgümnaasiumi ruumes, kus oli korraldatud ka maateaduse õppevahendite näitus keskkooli jaoks. Edasi jätkus kongressi töö 2. gümnaasiumis. Mag. J. Kents kõneles maastiku printsiibi rakendamisel maateaduse õpetamisel, E. Valdas — maateadusliku õppeaine jaotusest keskkoolis ja gümnaasiumis ja lõpuks B. Rea — individuaalse tööviisi rakendamisel maa- ja loodusteaduse õpetamisel algkoolis.

Ettekannete olulisemad mõtted esitati resolutsioonidena, mis kongressi poolt vastu võeti:

1. Õpetajate teadusliku töö kohta: 3. loodus- ja maateadusõpetajate kongress, arvestades seda olulist tähtsust, mis on elaval seosel õpetajaskonna ja loova teadusliku töö vahel nii koolitöö kui kodumaa mitmekülgse teadusliku uurimise seisukohalt, avaldab soovi, et teaduslikud harrastused õpetajaskonnas areneksid nii omaalgatuslikus kui ka vastavate ametlike asutiste poolt antavate soodustuste korras. — Eriti peab kongress tarvilikuks koostöö arendamise loovalt teadusliku töö alal teotsevate õpetajate ja vastavate eriteadlaste ning asutiste vahel, samuti on tarvilik õpetajate teenistuse tingimustes luua võimalusi selleks, et tagajärjekalt teaduslikul alal teotsevad õpetajad saaksid soodustusi vähendatud tundidenormi näol. — Kongress peab soovitavaks, et teaduslikul alal töötavale isikuile lubataks välismaaga tollivabalt vahetada teaduslikke vahetusmaterjale.

2. Loodusteaduse õppekavade kohta keskkoolis: Loodusteaduse õppekava sisustamisel keskkoolis tuleb piirduda hoolikalt valitud materjaliga, mida saaks tegelikult kasutada oleva ajaga kaasaegse

pedagoogika nõuete kohaselt korralikult läbi töötada, võimaldades õpilasile ka isetegevvalt töötamist. — Õppematerjali valikul eelistatagu tegelikus ja majanduslikkus elus tähtsamaid esindajaid, eeskätt kodumaa loodusest. Pääle selle tuleb keskkooli õppematerjal kokkukõlastada algkooli kursusega. — Uutes õppe- ja tööraamatuis tuleb tõsiselt hoolitseda elava, huvitava ja keeleliselt laitmatu esituse eest, vältides liigset oskussõnade ballasti. — Õpiku kõrval leidku rohkem kasutamist ka kohased saatepalad.

3. Maateaduse õppekava kohta keskkoolis: Eesti maateaduse kursus reaalkooli III ja progümnaasiumi V klassis 2 nädalatunniga käsitletavana sisaldab sellevõrra rohkesti maateaduse õppeainet, et antud tundide arvu juures kosmograafia küsimuste käsitlemine on kavale koormav. — Aine üldhariva, kasvatava ja praktilise väärtuse tõttu on vajalik, et Eesti maateadust õpetatakse ka gümnaasiumi humnitaarharu III klassis.

4. Õpilaste ja õpetajate õppekäikude kohta: Silmas pidades ekskursioonide suurt väärtust loodusteaduse ja maateaduse õpetamisel tunnustab kongress vajalikuks, et klassides, kus õpetatakse vastavaid aineid, võimaldataks õpilastel ja aineõpetajal kevdel ja sügisel võimalikult 2 korda kuus vabaneda tavalistest tundidest ekskursioonide korraldamiseks. — Kongress peab tarvilikuks, et õpilaste ekskursioonid saaksid raudteel hinnaalandust 75%, sest 50% hinnaalandust saab iga õpilane üksikultki. Suurem soodustus raudteel on tähtis seepärast, et pikemate ekskursioonide korraldamine on sageli raskendatud õpilaste ainelise kehvuse tõttu. — Ekskursiooni juhtimine on õpetajale suur ja raske ülesanne. Pole loomulik, et õpetaja peab seda tegema enda kulul. Kooli ülalpidajad peaksid eelarves vastavalt ekskursioonide kavadele ette nägema summad õpetaja sõidukuludeks ja päevarahaks. — Kongress tunnustab vajalikuks õpetajate ekskursioonijaamade korraldamise taaselustamise, et võimaldada vastavate ainete õpetajaile teadmiste ja kogemuste hankimist ekskursioonide korraldamiseks. Ekskursioonijaama korralduse ja majanduslikud kulud võiks enda hoolde võtta Õpetajate Koda. — Kongress peab tähtsaks õpetajate edasiõppimise võimaluse loomise Tartu ülikooli juures suvevaheaegadel loodus- ja maateaduse alal.

5. Kooliaedade kohta: Tunnustada kooliaed üheks paremaks õpilaste isetegevust soodustavaks ja elulähedaseks teguriks. — Kooliaia edukaks kasutamiseks võtta lähemal ajal õpetajate edasiharimise kursuste kavasse kooliaedade rakendamise metoodika ja kooliaedadega seotud bioloogiliste õppevahendite valmistamine. — Pöörduda sooviavaldustega Tallinna ja Tartu Pedagoogiliste Muuseumide poole, et nende juurde loodaks seemnete ja materjalide vahetalitus kooliaedade vahel.

6. Individuaalse töö kohta: Individuaalne tööviis ei ole mitte hädaabinõu töös liitklassidega, vaid väärtuslik, tänapäeva pedagoogilisi ideaale taotlev tööviis, mida tuleb kasutada ka üksikklassides. — Individuaalse tööviisi juures on võimalik suurimal määral rakendada õpilase isetegevust, eriti loodus- ja maateaduse õpetamisel. — Loodus- ja maateaduse õpetamise edustamiseks on hädatarvilik vastava aineklassi loomine ka algkoolides.

7. Looduskaitse kohta: Looduskaitse all olevate esemete tutvustamine, samuti looduskaitset väärivate esemete avastamine kuulub kooli ülesannete hulka. — Loodusmälestusmärkide külastamine peaks toimuma iga-aastaselt muinsus- ja looduskaitsepäeval. — Looduskaitse ja koduümbruse tundmaõppimine kuulub täiesti olemasolevate noorsoo-organisatsioonide tööraamidesse.

Kongressi poolt vastu võetud resolutsioonide ja sooviavalduste elluviimiseks vajalikkude sammude astumine jääb kongressi korraldava toimkonna hoolde.

Korraldav toimkond, mis töötaks Õpetajate Koja juures, tuleb täiendada, kutsudes kaastööle linnanõunik hr. mag. J. Kents, õpet. prl. J. Rebane ja hr. dir. A. Teaste.

Kongress avaldab soovi, et järgmine loodus- ja maateaduse õpetajate kongress toimuks kolme aasta pärast Õpetajate Koja korraldusel.

Kongressi ruumides oli korraldatud ka õppevahendite (peamiselt koolikaartide ja tabelite) ja uema loodus- ja maateadusliku koolikirjanduse näitus. Õpilastöödest oli esitatud töövihke mõnest Tartu koolist ja tööhutatuste menetlusel koostatud brošüürtöid ühest maa-algkoolist.

2. usuõpetajate kongress Tallinnas.

Eesti Õpetajate Liidu Usuõpetajate Toimkonna poolt Tallinnas Prantsuse lütseumi ruumes 12. ja 13. aprillil korraldatud 2. usuõpetuse kongressist võttis osa 350 õpetajat ja kutsutud külalist, teiste seas ka piiskop H. B. R a h a m ä g i ja Soome Koolivalitsuse esindajana haridusnõunik J. M. M i k k o l a.

Esimestena kõnelesid kongressil meie kirikuvalitsuse esindajatena praost J. A u n v e r ja ülempreester A. A n g e r j a s teemal „Kirik ja usuõpetus“, et võimaldada õpetajaile tutvuda kirikutegelaste seisukohtadega selles küsimuses. Kirikute esindajate nõudmised usuõpetuse kohta osutusid küllalt kaugeleulatuvaks; nõuti muu seas, et tuleks võtta ümberkorraldamisele usuõpetuse revideerimine, usuõpetuse kavade koostamine ja usuõpetusse puutuvate küsimuste otsustamine sündigu kontaktis kirikuvalitsustega, usuõpetus olgu korraldatud konfessionaalselt j. m. Apostliku-õigeusu kiriku esindaja poolt väljendati isegi arvamust, et kui ei leidu õpetajate keskel ap.-õigeusulisi või ev.-luteriusulisi, siis katsutagu korraldada ümberpaigutusi teenistuse huvides õpetajate nõusolekul.

Peale kirikuvalitsuste esindajate soovide ärakuulamist andsid HM-i esindajad ülevaate usuõpetuse seisukorrast meie kooles.

Algkooli osas tähendas peainsp. R a u d, et ta on usuõpetuse kui vabatahtliku aine poolt, sest sundus tekitab opositsiooni ja võib vähendada usuõpetust õppijate protsenti (praegu 98). Kui muuta usuõpetus konfessionaalseks, siis jääks usuõpetusest täiesti ilma 25% õpilasi. Usuõpetuse seisukord on 1933.—35. a. teostatud uurimuse kohaselt algkoolis üldiselt rahuldav. Usuõpetuse revideerimine ja järelevalve peab jääma HM-i kätte.

Keskkooli ja gümnaasiumi usuõpetusest andis ülevaate peainspektor J. Aavik. Kõneleja arvates ei ole lugu gümnaasiumiõpilaste teadmistega usuõpetuse olulisel asjus mitte kõige parem. Eriti lünklikeks osutuvad õpilaste teadmised piibli suhtes. Samal ajal aga gümnaasiumi lõpuklassides toimub üsna põhjalik paganauskude läbivõtmine. Usuõpetajad ise näivad meelsasti käsitlevat neid paganauskusid. Üldse, mida allapoole minna õppeaastate redelil, seda vähem tulevat arvustavat ütelda usuõpetuse tundide kohta: noorematel õppeaastatel püüavad usuõpetajad olla meetoodiliselt lapsepärasemad. (Keskkoolides ja gümnaasiumides õpetavad suures enamuses pastorid. Toim.).

Järgnevalt mag. E. Salumaa ja õp. A. Vestrén-Doll käsitlesid küsimust: „Mis mõttes on piibel jumalasona?“

Teisel päeval, 13. aprillil, õp. J. Kimmel refereeris Jeesuse tähendamisõnadest ja nende käsitlemisest koolis, õp. M. Arike memoreerimisest usuõpetuses ja mag. K. Tiit hommikupalvustest.

Elavaid sõnavõtte põhjustasid esitatud resolutsioonid, milleles viidati muu seas ka usuõpetuse revideerimise ümberkorraldamise vajadusele. Tegelikke usuõpetajate poolt tähendati, et usuõpetuse tase meie algkoolis on täiesti rahuldav; kool ei loobu oma autonoomiast ja jutud usuõpetuse järelevalve ümberkorraldamisest ainult häirivad kooli ja kiriku suhteid. Läbi-rääkimiste tulemusena võttis praost Aunver 2 resolutsiooni tagasi. (Resolutsioonid vt. „Õp. Leht“ nr. 16 — 1938).

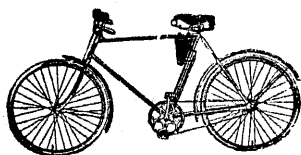
Eesti keele õpetajate päev.

EKESKO Eesti Keele Õpetajate Sektsiooni korraldusel peeti Tallinnas 21. aprillil s. a. 3. keskkooli ja gümnaasiumi eesti keele õpetajate päev, millest võttis osa üle 80 õpetaja. K. Mihkla refereeris teemal „Kirjanduse käsitlemine progümnaasiumis ja reaalkoolis“, A. Kask kõneles „Keeleõpetusest gümnaasiumis“ (mõlemad referaadid ilmuvad „Kasvatuses“). E. Nurmandis ülevaate gümnaasiumi astujate eesti keele eksamist 1937. a. Referendi arvates osutusid need tööd paremaks kui 1928. a. korraldatud gümnaasiumi lõpetajate eksamitööd.

Pääle selle võeti vastu tegevusaruanne ja valiti sektsiooni uus juhatus, kuhu kuuluvad Joh. Aavik, J. Rõks, A. Kask, K. Mihkla, P. Viires ja H. Jänes.

„Kasvatus“ ilmub 10 korda aastas. Tellimishind: terve aastakäik kr. 3.—
1/2 aastakäiku kr. 1.75. Koos „Õpetajate Lehega“ aastas kr. 6.50. Üksik-
number 40 senti.

Väljaandja: Eesti Õpetajate Liit, Tallinn, Pühavaimu 11.
Pea- ja vastutavtoimetaja: E. N. M. U. R. D. M. A. Tegevtoimetaja: Joh. Käis.
Toimetuse kolleegiumi liikmed A. Varma, K. Mihkla.

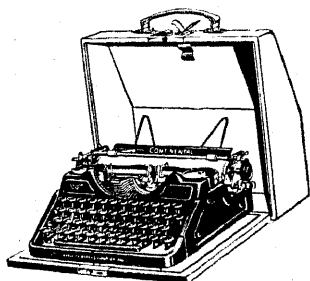
**Naumann
National
Mars
Baltik'
Original**

on rjalgrattad, missuguseid valib
asjatundja, sest nende vastupida-
vus ja kerge kääk on ületamatud.

Ostate soodsa järelmaksuga

Kr. Saar & Ko

Tallinn, Viru 3
Tartu, Raekoja 2

Reisul, kodus ja töö juures on
moodne

**CONTINENTAL-
kohvermasin**

sobivam kirjutusmasin igäühele.

Nõudke ostukohustuse ta de-
monstreerimist

Lier & Rosbaum'ilt

Tallinn, Viru 7. Tel. 479-79.

**KEVADISI!
UUDISKANGAID!
A/S. TEKLA**

RIIDEKAUPLUSTEST:
TALLINN, S. KARJA 15, PÄRNU 6

HAAPSALU, KURESSAARE, MUST-
VEE, NARVA, PETSERI, PÄRNU,
RAKVERE, VALGA, VILJANDI, VÖRU

Ilmusid trükist järgmised Haridusministeeriumi poolt
maksma pandūd uute vormide kohased

alg- ja täienduskooli rakendusraamatud

Arhiiviraamat. Hind kr. 2.40

Raudteetunnistuse register „ „ 2.40

Õpilasteraamat ühes tähestiku registriga:

<u>200 õpilasele</u>	<u>400 õpil.</u>	<u>800 õpil.</u>	<u>1000 õpil.</u>
Hind kr. 3.80	kr. 5.50	kr. 9.50	kr. 12.50

Nimestikud kaustadele à 10 sent

K. K.-Ü. TÕÕKOOL

Tallinn, Pärnu mnt. 28

Rakvere, Tallinna t. 24